

Univerzita Karlova
Husitská teologická fakulta

**Formy kyberšikany a její výskyt na středních školách v
okresu Lounsko**

**Forms of Cyberbullying and its Occurrence at Secondary
Schools in Lounsko**

Bakalářská práce

Vedoucí práce:

Autor:

ThDr. Dalibor Vik, Ph.D.

Markéta Zabloudilová

Praha 2022

Poděkování

Chtěla bych poděkovat ThDr. Daliboru Víkovi, Ph.D. za vedení práce a jeho cenné rady. Dále bych ráda poděkovala Bc. Barboře Donátové za jazykové korektury a především své rodině, přítelovi a všem nejbližším za podporu a trpělivost.

Markéta Zabloudilová

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou bakalářskou práci „Formy kyberšikany a její výskyt na středních školách v okrese Lounsko“ vypracovala samostatně. Dále prohlašuji, že všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 4. 8. 2022

Markéta Zabloudilová

Anotace

Bakalářská práce „Formy kyberšikany a její výskyt na středních školách v okrese Lounsko“ pojednává o stále rozšířenějším fenoménu šikany v kybernetickém prostředí. Teoretická část představuje kyberšikanu jako nový druh šikany, vymezuje její pojem, diagnostikuje ji a klade si otázku na možnou prevenci. Největší prostor je věnován formám kyberšikany. Jedna kapitola se rovněž zabývá kyberšikanou z hlediska etiky. V empirické části práce řeší výskyt kyberšikany na středních školách. Zaměřuje se na okres Lounsko, kde byl prováděn anonymní dotazníkový výzkum na školách v Lounech a Žatci. Cílem empirické části je zjistit, kolik procent studentů má zkušenost s kyberšikanou, zda je tento jev závislý na pohlaví jedince a jaká forma je v okrese nejrozšířenější. Cílem práce je rovněž zjistit, jaká forma kybernetické šikany je v očích studentů nejvíce závadná.

Klíčová slova

kyberšikana, výskyt, formy, střední škola, prevence, nebezpečí

Annotation

The Bachelor thesis "Forms of Cyberbullying and its Occurrence at Secondary Schools in Lounsko" discusses the increasingly widespread phenomenon of bullying in cybernetic environment. The theoretical part presents cyberbullying as a new kind of bullying, defines its concept, diagnoses it and asks questions about possible prevention. The most extensive analysis is devoted to forms of cyberbullying. One chapter also deals with cyberbullying in terms of ethics. In the empirical part, the work addresses the prevalence of cyberbullying in secondary schools. It focuses on Lounsko, where anonymous questionnaire research was conducted at Louny and Žatec schools. The empirical part aims to determine how many percent of students experience cyberbullying, whether the phenomenon is dependent on an individual's gender, and what form is most prevalent in the district. The aim of the work is also what form is most objectionable in the eyes of students.

Keywords

cyber-bullying, occurrence, forms, high school, prevention, danger

Obsah

Úvod.....	7
1. Kyberšikana.....	9
1.1 Vymezení základních pojmů	9
1.1.1 Kyberšikana.....	9
1.1.2 Rozdíl mezi kyberšikanou a online obtěžováním.....	9
1.1.3 Šikana	10
1.1.4 Rozdíl mezi kyberšikanou a šikanou.....	10
2. Diagnostika kyberšikany	13
2.1 Nepřímí ukazatelé kyberšikany (oběť).....	13
2.2 Nepřímí ukazatelé kyberšikany (agresor).....	14
2.3 Přímí ukazatelé kyberšikany (agresor).....	14
3. Aktéři kyberšikany	15
3.1 Agresor	15
3.2 Oběť.....	16
3.3 Přihlízející	17
4. Formy kyberšikany.....	19
4.1 Projevy kyberšikany	19
4.2 Kanály šíření kyberšikany	23
5. Chování lidí na internetu	28
5.1 Etické principy na internetu	29
5.2 Netiketa	30
6. Prevence	33
7. Výzkum	37
7.1 Cíl výzkumu	37
7.2 Formulace hypotéz	37
7.3 Metoda a způsob provedení výzkumu.....	38
7.4 Charakteristika zkoumaného vzorku	38
7.5 Výsledky výzkumu.....	42
7.6 Ověření hypotéz	51
8. Diskuze.....	55
Závěr.....	56
Zdroje	58
Seznam tabulek a grafů	60

Tabulky.....	60
Grafy.....	60
Seznam příloh.....	62

Úvod

Tato bakalářská práce nese název „Formy kyberšikany a její výskyt na středních školách v okrese Lounsko“. Toto téma jsem se rozhodla zkoumat na základě zkušeností mých známých a zároveň proto, že jsem nenašla žádný výzkum, který by problematiku ve zvoleném okrese zkoumal. Zároveň na jedné ze středních škol učím, a tak mne samotnou zajímalo, čím si studenti v dnešní době prochází a jaký mají na problematiku názor.

V současné době se kyberšikana dostává do povědomí čím dál více lidí. Může za to fakt, že se technologie staly nedílnou součástí každodenního života. Tento fenomén je neméně nebezpečný než samotná tradiční šikana. Přestože o kybernetické šikaně není zatím takové množství publikací, stejně lze uvést neznámější autory v oboru, mezi které patří například Černá, Hollá, Kopecký či Kowalski. Je nutné zmínit i internetovou stránku E-Bezpečí.cz, která se problematikou rovněž velmi zaobírá. Z těchto a dalších zdrojů vychází teoretická část práce.

Teoretická část bakalářské práce je rozdělena na 6 kapitol. V první kapitole je vymezený pojem kyberšikana a ostatní základní pojmy, které s ním souvisí. Součástí je i tabulka pro lepší orientaci. Druhá kapitola se věnuje diagnostice nejen nepřímých ukazatelů obětí a agresorů. Na ni navazuje kapitola třetí popisem a rozdělením aktérů kyberšikany, jimiž jsou tři v kapitole přiblížené skupiny. Čtvrtá kapitola je pro práci klíčová, a proto je také nejobsaáhlejší. Obsahuje formy kyberšikany, se kterými se setkává nejvíce studentů, ty jsou konkrétněji popsány. Následující kapitola popisuje chování lidí na internetu, vysvětluje pojmy disinhibitace a netiketa. Poslední kapitola teoretické části práce se zaměřuje na prevenci, zejména pak na desatero bezpečného chování a obranu při útocích.

Sedmou kapitolou začíná empirická část práce. Tato část práce se zakládá na vymezení cílů práce, hypotézách a kvalitativním výzkumu.

Cílem práce je zjistit, kolik procent studentů středních škol se setkala s kyberšikanou v roli oběti a zda je tento jev závislý na pohlaví jedince. Práce si také klade za cíl zjistit, jaká forma kyberšikany je nejvíce zastoupena a která z forem je v očích studentů středních škol nejméně přijatelná.

V sedmé kapitole jsou rovněž obsaženy tři hypotézy, které pomohou dosažení cílů. První hypotéza tvrdí, že obětí kyberšikany se stávají častěji dívky než chlapci. Tato hypotéza se může stát velmi nápomocnou k definování toho, zda má kyberšikana určitý vztah k genderové identitě. Druhá hypotéza zní: Kyberšikana se odehrává častěji na sociálních sítích nežli pomocí SMS a MMS zpráv. Poslední hypotézou je, že se obětí kyberšikany v okrese stává 22 % studentů. Tato hypotéza se může stát inspirací pro další výzkumy zabývající se

výskytem kyberšikan v jiných okresech. Výzkum je realizován pomocí dotazníkového šetření, který tvoří přibližně 150 respondentů. Vedle zmíněných hypotéz je v dotazníkovém šetření rovněž prostor pro zjištění dalších dílčích cílů.

Poslední kapitolou práce je diskuze, která zahrnuje jednotlivé vyhodnocení hypotéz a porovnává je s literaturou.

1. Kyberšikana

Agrese se je součástí společnosti již od nepaměti a můžeme říci, že každým dnem sílí. Jednou z příčin může být individualizace společnosti v důsledku působení médií či absence hodnot (Hollá K., 2016). Lidé tráví na internetu čím dál více času. V dnešní době je komunikace v online prostředí stále rozšířenější a stává se normou. Internet se tak stává nejdůležitějším nástrojem, který používají nejen dospělí, ale i děti. Neplní pouze funkci komunikační, ale také zábavnou, poznávací či informační. Zkrátka lze říci, že online svět se stal nedílnou součástí našich životů, bohužel, spolu se svými riziky (Kopecký aj., 2015, s. 8-9).

1.1 Vymezení základních pojmů

1.1.1 Kyberšikana

Termín kyberšikana můžeme definovat jako „*agresivní, úmyslné, opakované jednání či chování prováděné vůči jednotlivci či skupině, který/á se nemůže snadno bránit*“ (Kopecký K. aj., 2015. s.11).

Valihorová a Holáková (2015, s. 13) vymezují kyberšikanu jako druh online násilí, jehož cílem je někomu ublížit nebo ho zesměšnit pomocí informačních komunikačních technologií. Je to úmyslné nepřátelské chování, které se obvykle opakuje. Jednotlivec, či skupina útočníků ubližují oběti bez možnosti sebeobrany. Kyberšikana probíhá bez účasti fyzického kontaktu agresora a oběti. Účastníci se ani nemusí osobně znát. Konflikt je zprostředkován pomocí moderních technologií.

Hollá (2016) kyberšikanu popisuje jako chování, které zahrnuje vyhrožování, pronásledování, ponižování, pomlouvání nebo jiné negativní formy chování prostřednictvím nejen internetu, ale také mobilních telefonů ve formě SMS a MMS. Cílem pachatele je vystavit oběť nepříjemným a trapným situacím.

1.1.2 Rozdíl mezi kyberšikanou a online obtěžováním

Při zkoumání českých i zahraničních výzkumů narážíme na nepoměry a velmi rozdílné výsledky. Zatímco jeden výzkum vykazuje 10% zkušenost s kyberšikanou u dospívajících, jiný upozorňuje například na její 70% zastoupení. Častokrát za takto velký rozdíl může špatné pochopení kyberšikany. Definice nepokrývá všechny jevy, které do oblasti spadají, a mnohdy je šikana na internetu zaměňována s tzv. online obtěžováním.

Online obtěžování je jednorázový útok, který u oběti nezanechává prakticky žádné následky, jelikož jde téměř okamžitě zastavit, například zablokováním. Jednorázový útok může být označován také jako kyberútok či kyberobtěžování, zatímco pro kyberšikanu je typická opakovanost a dlouhodobost, kdy je úmyslně ubližováno ostatním (Kopecký K. aj., 2015, s. 11-13).

1.1.3 Šikana

Šikana je deviace objevující se mezi dětmi ve škole, na kroužcích, ale i na pracovišti nejčastěji mezi lidmi stejného postavení. Principem je ubližování někomu, jehož síly nestačí na obranu, nebo se z nějakého důvodu bránit nedovede. Zpravidla to bývá chování opakované. Agresor a oběť mají mezi sebou přímý vztah, a tak členové o sobě navzájem ví a znají se. Šikana nemusí být označení pouze pro fyzické násilí – například kopání, bití, zotročování či krádež osobních věcí, ale řadí se sem i tzv. nepřímá forma šikany – sociální izolace, kdy je člověk skupinou přehlížen a ignorován (Říčan a Janošová, 2010, s. 21-23).

Podle Černé (2013, s. 19-20) je šikana a agrese neoddělitelně spjata, avšak není to ta samá věc. Šikana má za cíl druhého záměrně poškodit a zranit. Definice se odvíjí od tří kritérií, kterými jsou:

- Úmyslné jednání, promyšlený útok.
- Opakované jednání.
- Mezi aktéry existuje jistá nerovnováha, kdy agresor disponuje zdatnější postavou, větší oblíbeností v kolektivu, nebo jde o věkově staršího jedince.

Nutno říci, že oběť agresora nijak neprovokuje, a tím pádem je šikana neodůvodnitelná a probíhá v prostorech, které nelze snadno opustit (škola, třída, jazykový kroužek a podobně).

1.1.4 Rozdíl mezi kyberšikanou a šikanou

Podle K. Hollé (2016) má šikana s kyberšikanou společné tři znaky, konkrétně jde o záměr, nepoměr sil a opakovanost. I přes tyto společné rysy vystupují do popředí jisté neshody.

U kyberšikany je těžké určit frekvenci opakování. V internetovém prostředí stačí jediný akt agresivního chování (zveřejnění videa, fotografie, sdílení intimní informace apod.) a prostřednictvím nepřímé formy se obsah šíří kybernetickým prostorem. Jednorázový negativní útok může způsobit stovky zhlédnutí a tím pádem zesměšnění u stovek lidí. Oběť má nutkání si daný obsah neustále číst, dívat se na něj, což vede k opakovanému pocitu poškození. Na druhou stranu agresora lze jednoduše zablokovat nebo nahlásit a znemožnit mu přímý kontakt.

Říčan a Janošová (2010, s.24) uvádějí, že šikana na internetu může být mnohdy velice krutá, avšak s šikanou jakožto takovou ji nesrovnávají. Může za to fakt, že zde chybí „*typický asymetrický osobní vztah mezi obětí a agresorem*“. U šikany agresor předvádí svou moc a převahu. Díky kybernetickému prostředí se agresor může schovávat za anonymní profil, tím pádem se ztrácí přímý kontakt s obětí. Autoři zmiňují, že kvůli anonymitě zákeřník nemusí mít převahu nad obětí, dokonce se může jednat o „pomstu“ osoby, která prožívá šikanu ve škole.

Pro lepší orientaci v rozdílnosti mezi tradiční (školní) šikanou a kyberšikanou je níže přiložena tabulka, kterou ve své knize zveřejnila Černá a kolektiv (2013, s. 48).

Tabulka 1 – Rozdíl mezi kyberšikanou a šikanou (Černá, 2013, s. 48)

Tradiční (školní) šikana	Kyberšikana
Rysy	
Úmyslné agresivní chování vnímané jako ubližující.	Úmyslné agresivní chování vnímané jako ubližující.
Opakování – Agresor svou oběť opakovaně napadá v průběhu času (jednorázový akt agrese není šikanou).	Opakování se děje i díky veřejné povaze internetu – každé zhlédnutí urážlivého obsahu, preposlání e-mailu či přidání komentáře je opakováním. Agresor tak může jediným aktem spustit kyberšikanu trvající delší čas.
Mocenská nerovnováha – oběť se silnějším agresorovi nedokáže bránit. Rozhoduje často fyzická síla či počet agresorů.	Mocenská nerovnováha – oběť nedokáže obtěžování technologicky zabránit, agresor se může schovat za anonymitu internetu. Nerozhoduje fyzická síla, znalosti technologií mohou být výhodou.
Přímá	
Fyzická (například ničení majetku, krádež osobních věcí, mlácení).	Fyzická (například pořizování intimních či jiných nelichotivých fotografií či videí oběti s úmyslným cílem zveřejnit je na internetu).
Verbální (nadávky, vyhrožování, vydírání).	Verbální (nadávky, vyhrožování, vydírání pomocí SMS zpráv, e-mailu či na sociálních sítích).
Neverbální (gesta, výrazy obličeje).	Neverbální (zasílání obrázků vzbuzujících v oběti strach či nepříjemné pocity).

Nepřímá	
Sociální (vylučování či ignorace určitého člena ze skupiny).	Sociální (vylučování či ignorace určitého člena ze skupiny, forma kyberšikany zvaná „ostrakizace“).
Verbální (pomlouvání, šíření nepravdivých či neúplných informací o druhém).	Verbální (pomlouvání, šíření nepravdivých či neúplných informací o druhém na internetu, zveřejňování či přeposílání soukromých konverzací).
	Předstírání někoho jiného na internetu, vytvoření falešné identity, krádež fotek, nahlašování účtů na sociálních sítích bezdůvodně.

2. Diagnostika kyberšikany

Rozpoznat, že se dítě stalo obětí kybernetického šikanování, je obtížné. Signály, jako jsou např. změny nálad, přecitlivělost, uzavírání se do sebe a odstrkování ostatních, připomínají období pubescence a okolí možnost kybernetické šikany často vylučuje. Obecně ale platí to, že dítě, které je obětí, změní razantně své chování. Jde například o vyhýbání se běžným aktivitám (návštěva kroužku), začne být více nervózní, ztrácí pozornost, často stěžuje na bolesti těla či nespavost apod. (Kopecký, 2018, s. 52-56).

Černá a kol.(2013) mezi varovné znaky zařazuje:

- Razantní odstřížení se od všech informačních technologií, které dítě dříve aktivně používalo.
- Výkyvy nálad, nervozita až ustrašenost.
- Omezení kontaktů s vrstevníky, vyhýbání se kontaktu s lidmi – chození za školu, trávení většiny času o samotě.
- Časté stěžování si na bolesti hlavy, břicha, pocit na zvracení či nespavost v důsledku psychosomatizace.

Kopecký (2018, s. 52-56) ve svém článku rozděluje diagnostiku kyberšikany na nepřímé signály oběti a nepřímé signály agresora, rovněž sdílí i určité prvky toho, jak se agresor chová – tzv. přímé ukazatele.

2.1 Nepřímí ukazatelé kyberšikany (obět')

Mezi nepřímé signály dítěte volajícího o pomoc patří následující:

- *Náhlá distance dítěte od sociálních sítí a telefonu.*
- *Náladovost, převládá smutná nálada.*
- *Roztěkanost, nesoustředěnost.*
- *Dítě u telefonu či počítače brečí, je našťvané a smutné.*
- *Ztrácí zájem o to, co ho dříve bavilo.*
- *Zhoršený prospěch ve škole, poznámky o zapomínání.*
- *Nespavost, noční děsy.*
- *Dítě ztrácí zájem o to být mezi lidmi.*
- *Častá nevolnost, trpí bolestmi.*

Děti, které se staly obětí šikany v kyberprostoru, často nikomu přímo nesdělí tuto problémovou situaci. Může za to stud či strach, mnohdy se ani nemají komu svěřit. Situaci nesdílí také z důvodu strachu z toho, co by řekli rodiče a jaké opatření by to pro dítě přineslo (nepředstavitelný zákaz sociálních sítí).

2.2 Nepřímí ukazatelé kyberšikany (agresor)

Mezi znaky nepřímé kyberšikany zařazujeme následující:

- *Dítě odmítá ukázat dospělému, co na počítači dělá.*
- *Je závislé na počítači, tráví na něm nespočet hodin.*
- *Kolem počítače se shromažďuje více lidí, kteří se smějí (například ve škole).*
- *Stává se agresivním, pokud na počítač nemá přístup.*
- *Vlastní několik online účtů, kde nepoužívá své jméno.*
- *Dítěti je častokrát zablokován účet na sociálních médiích.*

Tyto znaky mohou, ale zároveň nemusí znamenat to, že se dítě stalo aktérem kyberšikany. V období dospívání jsou znaky, jako je náladovost, přecitlivělost či trávení přemíry času na sociálních sítích, normální. Také to, že dítě začne být tajemné a tráví čas o samotě, není nic neobvyklého.

2.3 Přímí ukazatelé kyberšikany (agresor)

Ukazatelé, kteří nám mohou pomoci odhalit probíhající kyberšikanu. Do přímých ukazatelů Kopecký (2018, s. 52-56) řadí:

- *Úmyslné zesměšňování a ponižování ostatních.*
- *Dlouhodobé pomlouvání a kritizování druhé osoby.*
- *Hrubé vyjadřování vůči někomu na internetu.*
- *Sdílení osobních informací druhého za účelem pošpinit jeho jméno.*
- *Sdílení nevhodného obsahu (násilí, agrese, potupné video/fotka).*

„Pokud u svého dítěte či žáka narazíte na varovné příznaky, nebojte se ho oslovit s nabídkou podpory a pomoci při řešení jeho problému. Pokud se nechce svěřit přímo vám, doporučte mu pomoc např. Linky bezpečí, Dětského krizového centra, Poradny projektu E-Bezpečí či projektu Nenech to být“ (Kopecký, 2018, s. 52).

3. Aktéři kyberšikany

Za aktéry kyberšikany označujeme jedince, kteří mají se šikanou na internetu zkušenosti. Zkušenosti mohou být přímé a nepřímé. Do přímé, neboli vlastní zkušenosti, spadá oběť a agresor, do nepřímé patří složka přihlížejících (Černá a kol., 2013, s. 147).

3.1 Agresor

Obecně charakterizovat a zaškatulkovat pachatele není vůbec snadné. V této skupině se mohou pohybovat dívky i chlapci všech věkových kategorií a bez rozdílu sociálního postavení. Lidé si často spojují kybernetickou šikanu se šikanou školní, pro niž platí nepoměr fyzických sil mezi obětí a agresorem, avšak toto mínění zde neplatí. Agresorem může být každý.

V této skupině se vyskytují jedinci s nízkým sebevědomím prahnoucí po uznání, trpící méněcenností, pocity osamělosti a komplexy. Jejich sociální postavení je nízké, nezapadají do žádných skupin, bývají odstrkováni. Prostřednictvím internetu si kompenzují své vlastní pochybnosti a nedostatky pramenící i z jejich zázemí. V online prostředí se cítí dominantní tím, že jejich identita může být skrytá a sebevědomí tím pádem roste.

Na druhou stranu, agresory se stávají i lidé ve skupině oblíbení a spolužáci uznávaní. Tento typ lidí má spoustu přátel, snadno navazuje nové kontakty a má vysoké sebevědomí. Prostřednictvím internetu si upevňuje svou moc anebo získává lepší postavení ve skupině (Kopecký aj. 2015, s. 22-23).

Kavalír (2009, s. 19-21) rozděluje jednotlivé typy kyberagresorů následovně:

1. „Pomstychtivý andílek“.

Pro tuto skupinu je typické, že se sama jako agresor necítí. Ve většině případů se jedná o lidi, kteří brání sebe nebo ostatní. Tento „pomstychtivý andílek“ oplácí to, co bylo páčáno jemu nebo jeho blízkým, cítí tedy, že má na agresivní chování právo.

2. Bažící po moci.

Tento typ vědomě ubližuje za účelem získání autority. Jeho cílem je vyvolat strach a podmanit si oběť. Ke svým činům potřebuje diváky, kteří budou reagovat. Pokud se mu nedostane chvály, své útoky stupňuje. Zajímavostí je, že tato osoba má často vlastní zkušenosti s typickou šikanou.

3. „Sprostý holky“.

„Sprostý holky“ hledají zábavu v online světě za účelem popularity. Obvykle kyberšikanují ve skupině, kde je nejčastějším pocitem aktérů touha po obdivu. Když se nedostaví očekávaná zábava a obdiv, jejich útoky utichnou.

4. Neúmyslný kyberagresor.

Osoba vyjadřující své názory pod falešnou identitou, nepřemýšlející o následcích. Často tento typ peprně reaguje na jemu nepříjemný internetový obsah například pomocí nevhodných vtipů či výhružných zpráv. Není si vědom, že se dopouští kyberšikany.

Hollá (2016) rozlišuje kyberagresory podle způsobu realizování online útoku na:

1. **přímého kyberagresora**, který se osobně podílí na kyberšikanování jednotlivce nebo skupiny osob;
2. **kyberagresora**, který zneužívá zmanipulované osoby k online útokům. Tento způsob je znám také jako kyberšikana v zastoupení. Příkladem uvádí situaci: „*Nahraj to ty, já mam vybitý telefon.*“

3.2 Oběť

Obětí kybernetické šikany se stává prakticky kdokoliv. Kopecký aj. (2015, s.24-25) přichází s rozdělením na dva základní typy. Toto rozdělení vychází z tradiční školní šikany, kde dělíme oběti na pasivní a na oběti-provokatéry.

1. Pasivní oběti.

Oběťmi kyberšikany jsou ve velkém měřítku zejména ti, kteří jsou v reálném životě společností méně přijímáni či dokonce odstrkovaní. Pro tento typ obětí je charakteristická plachost, stydlivost a obtížné navazování kontaktů. Po fyzické stránce jsou méně atraktivní a často se liší vzhledem od ostatních (např. barvou pleti, nemoderním oblékáním, postavou nebo účesem). Pro agresora jsou snadným cílem.

2. Oběti provokatéři.

Do této skupiny spadají žáci, kteří svými vlastnostmi v ostatních agresivně vyvolávají. Jedná se o oběti, které jsou vysoce hyperaktivní, příliš impulzivní, agresivní nebo snadno

výbušné. Nemají dobré postavení ve společnosti a zpravidla nemají moc přátel. Okolí může připadat, že si o šikanu přímo říkají.

Oba typy mají společné charakteristické rysy, kterými jsou nepopulárnost a lehká zranitelnost. Pro agresora jsou snadnou kořistí, protože nemají nikoho, kdo by se jich zastal. Oběť tak zůstává bez pomoci, jelikož chybí sociální podpora, která by měla moc agresora zastavit a situaci změnit. Ve většině případů se jedná o aktéry, kteří se osobně znají například ze školy.

Černá a kol. (2013, s. 175-177) přichází s doplněním dalších dvou typů v případě kyberšikany. Jde o agresora, který se sám stává obětí, a jedince, který je v online prostředí zranitelnější:

3. Agresor, který se sám stává obětí.

Agresor v tradiční šikaně se může stát v kybernetickém prostředí obětí, ať už z důvodu, že se mu oběť sama online mstí, nebo jeho chování hodnotí další lidé a prostřednictvím internetu ho za jeho činy uráží či zesměšňují.

4. Osoba v online prostředí zranitelná.

Osoby, které se v realitě bez problému socializují a někdy jsou i velmi oblíbené, se mohou v kyberprostředí snadno stát zranitelnými. Jedná se o případy, kdy agresor zneužije osobní informace, které mu oběť soukromě poskytla, nebo je získal nabouráním se do jejího online účtu.

Ukazuje se, že šikana prostřednictvím informačních a komunikačních technologií souvisí se závislostí na internetu. U dětí a dospívajících, kteří na internetu tráví většinu svého času, je existence rizika, že se stanou obětí, mnohem vyšší. Toto mínění je logické, jelikož osoby zveřejňují více informací o sobě a více času komunikují s ostatními. Oficiálně není snadné určit závislost na internetu, jelikož se studie neshodují, kolik hodin na internetu už je příliš (Kavalír, 2009).

3.3 Přihlízející

Přihlízející hrají u kyberšikany velkou roli. Jsou velkým publikem, které může oběti zajistit pomoc, mohou být pasivními a na události nereagovat, nebo naopak být podporou agresora.

Přihlízející mají možnost oběti nabídnout sociální a emoční oporu. Vyjádřit nesouhlas k tomu, co agresor sdílí, nebo hromadně agresora na sociální síti zablokovat. Problémem je, že situace bývá často nejasná. Přihlízející mnohdy nedokáže odhadnout, zda je

situace brána jako vtip a jaký dopad na oběť má. Ačkoliv by lidé s takovým chováním obyčejně na internetu nesouhlasili, nereagují, jelikož situaci nerozumí, a tak se stávají pasivními přihlížejícími.

Pasivita je vnímána jako mlčenlivý souhlas, který situaci mnohonásobně ztěžuje – počet zhlédnutí u videa oběť deprimuje. Pasivita může být také způsobena nízkou empatií nebo strachem z agresora.

Naopak podpora agresora je otevřeným souhlasem, který je prezentován povzbudivými komentáři či „lajky“ u příspěvků, případně dalším přeposláním a sdílením. Znakem je rovněž vybízení agresora k dalším novým příspěvkům.

Přihlížející jsou většinou na straně oběti, avšak kvůli anonymitě nebo fyzické vzdálenosti agresora neví, jak mohou pomoci. Vyskytuje se zde problém efektu hromadného přihlížení – když nikdo nereaguje, proč bych měl začít já? Důvodem nepomoci může být i zdrženlivost před ostatními či velká zodpovědnost problém začít nějakým způsobem závažně řešit (Macháčková, 2015).

4. Formy kyberšikany

Černá a kolektiv (2013) rozdělují formy kyberšikany na dvě hlavní části. Do první oblasti řadí konkrétní způsoby, tedy jak ke kybernetickému útoku dochází. Do této kategorie je zařazena krádež hesla, zneužití internetové identity, flaming a další konkrétní projevy kyberšikany. Do druhé oblasti spadají místa na internetu nebo v mobilním telefonu, kde se kyberšikana odehrává. Mezi riziková místa patří například sociální sítě či SMS zprávy, což je úzce spojeno s prostředky potřebnými k uskutečnění kybernetického útoku.

4.1 Projevy kyberšikany

Aby se agresivní projevy chování identifikovaly jako kyberšikana, musí splňovat určitá kritéria. Tato kritéria jsou, dle Černé a kol. (2013), opakovanost, agresorův záměr s cílem ublížit druhému a očividná mocenská nerovnováha. Mezi projevy, se kterými se lze nejčastěji setkat, řadí Černá a kol. (2013, s. 54) následující:

- Vydávání se za někoho jiného.
- Krádež hesla.
- Vyloučení.
- Flaming.
- Kyberharašení.
- Kyberstalking.
- Pomlouvání.
- Odhalení a podvádění.
- Happy slapping.

Vydávání se za někoho jiného

Známé také pod termínem impersonace, či catfishing (zejména v zahraniční literatuře). Agresor se pomocí sociálních sítí vydává za někoho jiného. Stažením cizích fotek si vytvoří důvěryhodný falešný profil, kde vystupuje pod jinou identitou. Důvěryhodný profil doprovází stejné či podobné jméno anebo přezdívka, která lze snadno zjistit. Agresor se jednoduše může vydávat za kohokoliv. Catfish je obvyklým označením pro agresora vydávajícího se za někoho jiného. Nejčastěji agresor předstírá, že je přítelem oběti, jeho cílem je shromažďovat osobní až intimní informace o druhém, které následně zneužije. Naopak se ale může i vydávat se za oběť, komunikovat s přáteli reálné oběti a poškozovat ji tím, což může způsobit fatální škody v sociálních kruzích. Vystupování agresora v online prostředí bývá nevhodného až agresivního charakteru (Kowalski a kol. 2008).

Krádež hesla

V horších případech útočník zjistí heslo oběti. Odcizí tak založený účet (například na Facebooku nebo Instagramu) a komunikuje přímo z ověřeného účtu, kde není důvod pro zpochybňování identity uživatele. Oběť se tak nevědomě dostává do nepříjemných situací, což může vyústit ve vyostřené sociální konflikty. Krádež hesla a možné odcizení profilu je poměrně běžná záležitost, jelikož zabezpečení účtů je mnohdy nedostatečné. Pozor bychom si měli dávat při přihlašování na veřejných počítačích a na elektronických zařízeních kamarádů, taktéž bychom neměli svá hesla nikomu sdělovat.

Vyloučení

Tato forma kyberšikany je založena na záměrném vyloučení oběti z kolektivu, z určité online skupiny, do které by oběť měla či chtěla patřit. Vyloučení je pro oběť velmi nepříjemné, ačkoliv se agresor nedopouští přímého násilí nebo agrese. Pro oběť je tento akt velmi frustrující, jelikož není naplněna potřeba někam patřit, být přijímán či začleněn. Můžeme se setkat s termínem ostrakizace, jejíž význam je stejný jako u vyloučení.

Oběť se cítí být mimo střed dění a má pocit, že na internetu příliš nezapadá. To se projevuje např. nepřizváním do skupinových chatů, nepřizváním do online her či vyloučením z hromadného fóra. To vše je pro vyloučeného velmi bolestné, jelikož přihlížejících je mnoho, častokrát i více, než by tomu bylo v reálném světě.

Flaming

Tento termín pochází z anglického slova *flame* a do českého jazyka lze přeložit jako *plamen*. Jde o velmi vyhrocenou hádku ve virtuálním prostředí. Počet účastníků je vymezen od dvou až po desítky uživatelů. Běžná je tato situace například pod příspěvky na Facebooku nebo v diskusních fórech na internetu. Lidé se v komunikačních vláknech navzájem uráží, zesměšňují, vulgárně nadávají, agresor dokonce může přijít s výhružkami. Pokud se tento jev vyskytuje mezi stejnými uživateli častěji, hovoříme o tzv. flame war. V hádce se nedodrží netiketa (etiketa na internetu) a dokonce jsou některá její pravidla silně porušena, mezi ně patří například nepoužívání vulgárních slov na internetu.

Tuto situaci je velmi obtížné zvnějšku identifikovat, jelikož existují lidé, kteří tyto hádky ve virtuálním prostředí vyvolávají schválně. V internetovém slangu jsou nazýváni jako „trollové“ či „trolové“. Aby tato činnost byla vnímána jako forma kyberšikany, platí zde stejné podmínky jako u ostatních forem, tedy záměr agresora poškodit oběť a vědomě jí ublížit.

Kyberharašení

Za kyberharašení považujeme takové chování, které není oběti příjemné či jí přímo obtěžuje. Agresor se neustále snaží kontaktovat oběť, která ale o kontakt s danou osobou nejeví zájem. Agresor vede jednostrannou komunikaci, což se liší od flamingu, kde je konverzace oboustranná. Oběť o tyto zprávy nemá zájem, jsou nechtěné. Dostává se jí několik desítek zpráv a obrázků pokaždé, když se připojí k internetu. Má zahlcené sociální sítě a mobilní telefon upozorněními na nepřečtené zprávy od agresora.

Obětí kyberharašení se může stát téměř kdokoliv, kdo vlastní mobilní telefon. V dnešní době je trendy seznamovat se a poznávat nové lidi v internetovém prostředí. Navazování kontaktů ve virtuálním světě s někým neznámým se může stát velkým přínosem a zdrojem poznání pro spoustu lidí, avšak nese s sebou toto riziko.

Kyberstalking

Neustálým obtěžováním pomocí zasílání zpráv se také vyznačuje kyberstalking, avšak na rozdíl od kyberharašení se zde objevují výhružky a zprávy, které mají za úkol oběť znejistit či vzbudit v ní strach. Dalším kyberstalkingu znakem je vydírání. Největším rozdílem mezi kyberharašením a kyberstalkingem je to, že lidé, kteří jsou na internetu kyberstalkováni, se cítí být ohroženi i ve svém osobním životě mimo online svět a bojí se o své fyzické zdraví (Černá a kol., 2013).

E-bezpečí.cz ve svém článku (Co je stalking a cyberstalking, 2008) popisuje kyberstalking jako stupňované obtěžování s různou intenzitou. Agresor může zasílat oběti dárky za účelem vzbudit pozornost, nebo chce oběť pomocí dárek znepokojit tím, že zná adresu, kde pracuje, nebo žije.

Mezi projevy kyberstalkingu dále patří například poničení majetku oběti (propíchané kolo, poškrábaný lak u auta, posprejovaná fasáda domu a další), snaha o poškození reputace (rozesílání emailů s nepravdivými informacemi, vytvoření falešné webové stránky), demonstrace moci a síly, kdy agresor fyzicky pronásleduje oběť do školy nebo zaměstnání, a následně jí píše výhružné zprávy, které se opírají o pravdivé informace (např. počkám na tebe u tvojí školy; vím, co máš dnes na sobě; vím, v kolik ti končí škola a podobně).

Pomlouvání

Pomluva neboli drb, je forma kybernetické agrese, kde je hlavním cílem zahanbit či vyloučit oběť z kolektivu. Jedná se o sdělování nepravdivé informace, která může být agresorem vymyšlena a kterou může zveřejnit na internetu. Pomluva je těžko vyvratitelná. V online prostředí se obsah snadno šíří, a tak rychle získává velké počty zhlédnutí, což je pro

oběť frustrující. Ačkoliv pomluvu vypustil agresor, největší roli zde hraje skupina přihlížejících, jelikož oni jsou ti, kteří pomluvě dávají sílu. Tím, že je nepravdivá informace několikrát přihlížejícími sdílena, je velmi těžké dohledat zpětně jejího autora a tím pádem ji z kyberprostoru smazat. Kvůli sdílení se pomluva dostává mezi více a více lidí. Pro oběť to je velmi bolestné, jelikož se může pomluva po roce stát opět aktuální, pokud na ni někdo narazí. Oběť je ve velkém stresu a nejistotě.

Odhalení a podvádění

Jde o prozrazení soukromých informací, které měli zůstat pouze mezi odesílatelem a příjemcem. Tyto informace jsou pravdivé, avšak jsou určeny pouze vyvoleným osobám a ne veřejnosti. Spadají sem zejména fotografie a videa. Většinou je tento obsah velmi osobní až intimní povahy. Agresor rozesílá fotografie či jiný obsah třetí straně a využívá tak důvěry, kterou oběť k agresorovi chovala. Rozesílat může také části či celé konverzace, které s obětí vedl.

Typickým příkladem agresora, který se této formy může snadno dopustit, je zhrzená kamarádka, která se s obětí neshodla, a tak v afektu rozešle část jejich konverzace, která obsahuje například citlivé či intimní informace.

Dalším typickým příkladem je naštvaný expartner, se kterým se rozešla přítelkyně, a tak ve zlosti rozpošle a zveřejní její intimní fotografie, které byly určeny pouze jemu (Černá a kol. 2013, s. 63).

Happy slapping

Jako poslední nejčastější formu kybernetických útoků uvádí Černá a kol. (2013, s. 64) happy slapping. V doslovném překladu happy slapping znamená šťastné/veselé fackování. Původ happy slappingu pochází z Velké Británie z Londýna, kdy v metru skupina agresorů přepadla neznámého cestujícího a zfackovala ho. Tento útok vždy jeden z agresorů natáčel na kameru nebo mobilní telefon a následně umístil na internet.

V posledních letech se tato forma kyberšikany rozšířila po celém světě. Útoky nezůstaly pouze u fackování. Agrese se stupňovala a existují případy, kdy tento útok oběť nepřežila. Do happy slappingu mimo přímé fyzické násilí spadá také sexuální napadení, kde agresor přinutí oběť se na video částečně nebo úplně svléknout. Video má za cíl oběť ponížit. Ponížení oběti může být tak silné, že se oběť rozhodne si svůj život raději vzít. V České republice byl velmi známý gang Plameňák, který byl v roce 2005 zatčen Policií ČR (Kohout, 2016).

Kybergrooming

Kopecký aj. (2015) řadí mezi základní formy kyberšikany také kybergrooming.

Kybergrooming je velice nebezpečná forma kyberšikany pracující s psychickou manipulací zejména dětí. Agresor navazuje vztah s obětí s úmyslem se sejít a sexuálně ji zneužít či jí dokonce fyzicky ublížit. Agresor buduje vztah po několik měsíců ve virtuálním prostředí a snaží se získat důvěru. Pachatel si svou oběť pečlivě vybírá a na základě jejího chování upravuje svou osobnost, zrcadlí chování oběti. Postupně svou kořistí manipuluje. Psychická manipulace začíná lichotkami, dáváním dárků, pachatel také často posílá oběti peníze jako kapesné. Díky tomuto chování se dítě cítí být milováno a samo začíná mít k pachateli city. Agresor trvá na tom, že jejich vztah musí být tajný a nesmí se o něm dozvědět ani nejbližší. V této fázi pachatel do komunikace přidává sexuální podtón, kde se snaží, aby s ním dítě sdílelo své intimní zkušenosti nebo aby si vyměňovali intimní fotografie. Po několika měsících kybergroomer navrhne osobní schůzku, na kterou se oběť často dostaví, jelikož se domnívá, že má s agresorem vztah a není důvod se ho bát. Pokud dítě osobní schůzku odmítne, agresor začne dítěti vyhrožovat nastřádanými informacemi, včetně těch intimních. Cílem schůzky je dítě sexuálně zneužít, případně využít dítě k nafocení snímků dětské pornografie.

Kavalír (2009, s. 22) přináší užitečné rady jak kybergrooming rychle odhalit. Je dobré například pozorovat informace, které o sobě jedinci prozradí druhý, zapisovat si o něm poznámky a pozorovat nesrovnalosti. Také je vhodné nenechávat žádné online přátelství v tajnosti, případně se ptát na důvody, proč toto přátelství nesmí být komunikováno s ostatními. Nutností je určit si mantinely a nehovořit o věcech, o kterých jedinec hovořit nechce, neposkytovat své osobní informace a nerozesílat žádné intimní fotografie. Pokud se na schůzku rozhodne jít, měl by se zaměřit na veřejné prostory a poprosit někoho, aby šel s ním a z dálky na situaci dohlížel.

Projevy kyberšikany, které jsou zde zmíněny a vysvětleny rozhodně nejsou těmi jedinými. Byly zde uvedeny pouze ty nejznámější vybrané odborníky. Dalších projevů je možné najít desítky. Nové projevy přichází společně s nově vytvořenými sociálními sítěmi a to velmi rychle.

4.2 Kanály šíření kyberšikany

Druhou částí forem kybernetických útoků je právě místo, prostředí, kde se rizikové chování šíří. Černá a kol. (2013) nazývá tuto oblast kanály šíření. Míst, která se pro kyberšikanu ve virtuálním světě využívají, je několik. Každá platforma je v něčem jiná, a tak

se na každé virtuální platformě vyskytují rozdílné rysy agrese. Podoba útoků se liší v závislosti na kanálu, který si agresor ke svému jednání vybere.

Černá a kol. (2013, s. 64) popisuje kanály, které jsou nejčastěji používané pro vznik a šíření kybernetické šikany, rovněž charakterizuje rysy, které jsou pro útoky v prostředí typické.

Kanály jsou následovné:

- Sociální sítě (Facebook, Instagram).
- Online interaktivní hry (X-Box, Play Station).
- Webové stránky.
- Instant messaging a zprávy.
- Blogy.
- Elektronická pošta.
- Chatovací místnosti.
- Internetové ankety, dotazníky.

Sociální sítě

Sociální sítě, anglicky *Social Networking Sites – SNS*, jsou webové služby, které uživatelům umožňují vytvořit si na jejich platformě vlastní profil. Osobní profil je zpravidla veřejný nebo soukromý. Uživatel si svůj účet spravuje téměř podle svého. Na síť přidává fotografie a videa, které následovně lze rozdělit do určitých alb, píše si statusy popisující myšlenky a vkládá základní informace o sobě. Na sociálních sítích se přátelí s ostatními uživateli a poznává je. Pokud je profil veřejný, všichni ostatní uživatelé ho mohou dohledat spolu s obsahem, pokud je profil nastavený jako soukromý, lze si přidat konkrétní osoby do takzvaných přátel a obsah sdílet pouze s nimi. Neodlučitelnou vlastností, kterou sociální sítě přináší, je možnost sledovat, co přidávají druzí (videa z dovolené, fotografie z oblíbených restaurací) téměř v reálném čase, a tak je možné mít přehled o tom, kde se právě nachází. Mezi nejznámější sítě patří bezpochyby Facebook, Instagram, MySpace či Snapchat. V České republice svou slávu měly v minulosti stránky jako Libimseti.cz, Lidé.cz a další.

Projevy šikany, které sociální sítě přináší, mohou být například urážlivé či vulgární komentáře pod příspěvky (fotografie, videa, statusy), které uživatel přidává. Lze mezi ně řadit přidávání upravených i neupravených fotografií s účelem někoho ztrapnit či zahanbit nebo zveřejňování osobních informací o druhém. Řadíme sem i sdílenou konverzaci, která měla zůstat v soukromí. Dalším typickým projevem je úmyslné ignorování či vyloučení (ostrakizace) ze skupin, kam je oběti neustále odmítán vstup nebo je bezdůvodně blokována ostatními.

Online interaktivní hry

Do této skupiny patří hry na herní konzole typu X-Box Live, Play Station, nebo hry MMORPG (anglická zkratka pro Massively Multiplayer Online Role Playing Game), do kterých se řadí známé hry World of Warcraft, League of Legends a podobně. Tato forma her je hrána ve více hráčích, kteří dohromady tvoří tým a mají možnost se ve skupinovém chatu domlouvat na dalších strategiích. Hry rovněž umožňují i hovory, které mohou být audiovizuální, pokud mají hráči webovou kameru. Cílem hry většinou bývá porazit tým protivníků.

Na této platformě se povětšinou objevují ve skupinových konverzacích nadávky, vulgarity, výhrůžky až vydírání. Konverzace je přístupná všem, tudíž přináší hráči i zahanbení. Typickým prvkem je také vyloučení (ostrakizace), kdy s určitým hráčem odmítá hrát zbytek skupiny. Takový způsob agrese je pro hráče bolestný. Ostrakizace se děje v hrách, kde jsou členové rozděleni do týmů náhodným výběrem.

Webové stránky

Webové stránky, stejně jako zájmové kroužky či hřiště v reálném životě, představují ideální prostor pro vznik nežádoucího rizikového chování v prostředí internetu. Webovou stránku si agresor může snadno vytvořit nebo použít tu, která již existuje. Stránka, kterou pachatel vytvoří, má za cíl někomu ublížit, či je vytvořena přímo k poškození konkrétní osoby. Pokud se pachatel rozhodne využít stránku, která již existuje, jednoduše si na takové webové stránce vytvoří účet, kam svůj obsah může nahrát. Virtuální útoky se odehrají během několika sekund a jejich šíření je velmi rychlé. Mnohdy z internetu obsah už nejde natrvalo smazat, jelikož si divák mohl pořídit kopii, kterou na internet může kdykoliv zpět vrátit.

Nejznámější webovou stránkou, na kterou se uživatel přihlásí a následně může přidávat a sledovat videa, je platforma YouTube. YouTube se stal nejčastějším prostředníkem pro happy slapping, kde agresor zmlátí náhodného kolemjdoucího a video následně zveřejní na internetu právě na této stránce. U videí je možnost reagovat jako „To se mi líbí“ a „To se mi nelíbí“. Tyto reakce jsou pro oběť rovněž velmi důležité, jelikož určují, na čí straně přihlízející jsou. Objevují se zde i videa, která byla odcizena a na internet jsou následně umístěna agresorem za účelem osobu zesměšnit. Videa na YouTube mohou být agresorem nahrána i s cílem oběť ztrapnit.

Jedním takovým videem, kde agresor přidal video na YouTube s cílem ztrapnit oběť je video s názvem „Drsný rozchod v Praze“ z roku 2012. Ve videu agresor vulgárně napadá a uráží svou bývalou přítelkyni, která ho se slovy „Ondřeji, prosím“ žádá, aby s ní vztah neukončoval. Video se stalo virálním a viděla ho velká masa lidí. Ačkoliv bylo video

několikrát zablokováno a z internetu staženo, vždy se na nějaké stránce znovu objevilo. Dodnes je video dostupné například na webových stránkách Blesk.cz.

Instant messaging a zprávy SMS či MMS

Programy instant messaging jsou takové programy, které uživatelům umožňují komunikovat s někým online v reálném čase. Mezi tyto programy řadíme ICQ, Messenger, Skype a další.

Kyberšikana pak může probíhat různými způsoby. Za nejčastější projevy je považováno posílání výhružných zpráv či vydírání. Dále vydávání se za někoho jiného pomocí podobné internetové přezdívky nebo ukradení hesla a odcizení ověřeného profilu.

U SMS či MMS zpráv dochází ze strany agresora k neustálému odesílání zpráv a obrázků oběti, jedná se až o stovky zpráv denně. Oběť je tak bombardována nechtěnými zprávami a obrázky prostřednictvím SMS a MMS.

Blogy

Blogy jsou mezi dospívajícími velmi oblíbenou internetovou záležitostí. Vytvořit si svůj blog není nic složitého a proto si spousta dospívajících svůj vlastní blog založila. Blog je něco podobného jako standardní osobní deník, avšak není jeho jedinou funkcí popisovat autorův život. Blogy se mohou zaměřovat na jedno určité téma nebo být směsíci více témat. Také se běžně stává, že autor má svých blogů několik, jelikož témat, o kterých chce psát, je více a nechce mít vše na jedné stránce (například vaření, cestování, bydlení a další). Majitel blogu tvoří obsah podle svého uvážení a přidává na svůj blog různé fotografie, videa, články a jiné, které jsou dostupné všem čtenářům, kteří autorovu stránku navštíví.

Na blozích je nejběžnějším projevem kybernetických útoků šíření pomluv. Vymyšlené nebo neúplné příběhy, které často někoho pošpiňují si autoři vymýšlí kvůli větší sledovanosti. Příběh si upraví, aby byl pro čtenáře zajímavější a oběť více zranil. Oběť článek stejně jako všichni ostatní vidí a čte si komentáře, které ostatní píšou. Pod články se kvůli tomu může rozpoutat bouřlivá hádka známá pod názvem flaming.

Elektronická pošta (e-mail)

Elektronická pošta, neboli e-mail, je nejčastější formou internetové elektronické komunikace. Svou rozšířeností představuje nejsnazší cíl pro působení agresorů. Pro vytvoření e-mailové adresy stačí pouze vyplnění jména, a tak si agresor snadno může vymyslet falešné a být tak zcela skryt v anonymitě. Ovládání elektronické pošty je velmi snadné, takže mezi uživatele patří i děti.

Agresor posílá hromadné e-maily obsahující nevhodné fotografie a videa, které se dále šíří lavinovou rychlostí. Do e-mailů může být také schválně vložen vir, který následně zablokuje počítač příjemcům. Setkáváme se také se schválně nahlašovanými náhodnými e-mailovými adresami k odebrání veškerých novinek, které nabízejí různé internetové stránky. Agresor tak oběti úmyslně zahlcuje elektronickou schránku s nevyžádaným, často i sexuálním obsahem.

Chatovací místnost a diskuzní fóra

Zde jde o média, která nám umožňují s někým komunikovat ve virtuálním prostředí. Komunikace se může odehrávat v reálném čase, kde na odpověď nečekáme obvykle dlouho, v tomto případě lze hovořit o tzv. chatech. Diskuzní fóra jsou založena na asynchronní komunikaci, což znamená, že se ke komunikaci přidávají různí lidé v různém časovém rozestupu. V chatu si lidé vyměňují informace nebo hovoří o věcech, které je zajímají. V diskusních fórech lidé chtějí pomoci a žádají o rady.

V tomto prostředí vzniká prostor pro flaming a ostrakizaci, které se zde nejvíce vyskytují. V chatech a diskusích se objevují také pomluvy, často se šíří nepravdivé informace o někom, kdo se nemůže bránit. Anonymita je velmi rozšířená, a tak se autoři odváží napsat téměř cokoliv.

Internetové ankety, dotazníky

Jedná se o online dotazníky, které svými otázkami často někoho zraní, což ale nemusí být jejich klíčovým cílem. Internetové dotazníky většinou vytvářejí děti a dospívající. Ankety či dotazníky se nemusí týkat pouze fyzického vzhledu, avšak otázky typu „ved’ nejhezčí holku ze třídy“ jsou nejtýpější. Dívka, jejíž jméno se v odpovědích neobjeví ani jednou, nebo dívka, která dostane nejméně bodů, se cítí hloupě a ošklivě. Dotazník může být ale vytvořený i s přímým úmyslem ublížit. V takovém případě jsou nedílnou součástí otázky, které mají určit nejtlustějšího, nejošklivějšího a podobně a výsledky jsou následně zveřejněny na internetu (Černá a kol., 2013).

5. Chování lidí na internetu

Vyjádření ohledně chování lidí v kyberprostoru a dané problematice s tím spojené Szotkowski aj. (2013, s. 177) shrnuje takto: „*Záleží jen na nás, jak se k možnostem, které nám nabízejí (technologie), postavíme, zda je využijeme, či zneužijeme. Informační a komunikační technologie nejsou zbraně, jsou to nástroje. Nejsou ani dobré ani špatné. Záleží jen na lidech, k jakým činnostem je používají.*“

Problematika, která se ve virtuálním světě vyskytuje, může být taktéž způsobena dospíváním. Jedinci experimentují a hledají, kým vlastně jsou. V prostředí internetu a možnosti svobody, které toto prostředí nabízí, hledají svou identitu a zkouší různé role. Zároveň si mohou vyzkoušet role, na které by si v realitě netroufli (především role agresora). Toto prostředí se tím pádem stává také prostorem pro případnou agresi (Černá, 2013, s. 15).

Szotkowski aj. (2013, s. 177) přichází v této souvislosti s termínem „disinhibice“, což je ve zkratce nebojácnost v komunikaci na internetu, kde odpadávají zábrany. Černá (2013) na tento pojem navazuje a rozvíjí ho. Disinhibice je označení pro takové chování, které by v reálném světě bylo přespříliš, avšak na internetu nedělá jedinci problém sdělení pošlat téměř bez váhání. Rozděluje ho na dva typy: neškodné (anglicky *benign*) a nepříjemné či otravné (anglicky *toxic*).

Neškodná disinhibice umožňuje uživateli díky ztrátě zábran vyjádřit svůj názor, jedinec nabírá sebevědomí vyjádřit se a získává jistou asertivitu, kterou by si v offline světě nedovolil. Jedinec se projevuje a poznává více sám sebe. Častá je také podpora a pomoc ostatních, kteří vyjadřují své pochopení. Na druhé straně zahrnuje již zmíněnou agresi, urážky či výhrůžky a podobně.

K tomuto jevu dochází z několika důvodů, které Černá shrnuje a popisuje v šesti bodech:

- **Disociační anonymita:** možnost vydávat se za někoho jiného, nebo svou identitu skrývat pod anonymním účtem má za důsledek to, že se lidé cítí nebojácni.
- **Neviditelnost:** lidé získávají větší odvahu, když nekomunikují tváří tvář. Uživatelé se navzájem nevidí a neví, jak vypadá jejich reakce.
- **Asynchronicita:** jedinec nemusí odpovídat ihned, dostává se mu prostor pro rozmyšlení, lze se tak vyhnout odpovědi v afektu.
- **Solipsistická introjekce:** jedinec nekomunikuje pouze s osobou, ale komunikuje s někým, o kom si dělá vlastní obrázek, připisuje mu vlastnosti, má představy či přání, jaký je. Komunikace neprobíhá mezi jedincem a druhým, ale je doplněna fantazií, kdy ve druhém může vidět odraz jeho samého.

- **Disociační imaginace:** uživatel získává domněnku, že konverzace vedená v online světě nemůže nést následky ve světě reálném.
- **Minimalizace autority:** mizí společenský status, lidé komunikují bez obav, strachu či studu.

Těchto 6 faktorů je možné pozorovat i mimo virtuální prostředí. Například pokud se jedinec ocitne ve společnosti lidí, které nezná, a je malá pravděpodobnost, že se s nimi znovu střetne, je k těmto lidem sdílnější a otevřenější. Získává pocit odvahy mluvit o kontroverzních, osobních či intimních tématech. Stud mizí díky jisté anonymitě.

5.1 Etické principy na internetu

Chování lidí na internetu se mění i z hlediska etiky. Způsob, jakým lidé používají technologie, a to zejména narušením soukromí či vlastnictví, dává prostor etickým dilematům (Studeník, 2018). Thomson (2004) etiku popisuje následovně: *„Etika se zabývá tím, co je správné a co nesprávné; zkoumá mravní rozhodnutí lidí a způsoby, kterými se je snaží odůvodnit. Etika je rozsáhlý předmět. Není snad oblasti života, do níž mravní rozhodování nějak nezasahuje, a stejně neexistuje oblast života, ve které by se etika nedala uplatnit.“*

Etické problémy lze shrnout do čtyř okruhů: soukromí, přesnost, vlastnictví a přístupnost.

Do popředí začínají jít také výzkumy, zda se dá etika z reálného světa převádět do toho virtuálního. Polemizuje se o tom, zda se tyto dva světy dají porovnávat v oblasti etiky. Podle již existujících výsledků výzkumu děti a dospívající rozdělují etiku v kyberprostoru a v offline světě. To, co si dovolí na internetu, neodpovídá vzorci chování, podle kterého se dítě chová v realitě. Ukázalo se, že důvodem je zdánlivá anonymita a distance – dovolí si k druhému více, když nejsou v kontaktu tváří v tvář (Studeník, 2018, s. 13-14).

Stejně tak, jako existují pravidla ve škole (například nepoužívat bez dovolení telefon v hodině nebo nosit přezůvky) či knihovně (nemluvit a nerušit tak ostatní), i internet má svá pravidla. Dodržovat by se měla na stejné úrovni jako pravidla ostatní. S nejvýznamnějšími a nejznámějšími pravidly internetu – desaterem počítačové etiky – přišel výkonný ředitel Computer Ethics Institute ve Washingtonu. Soupis pravidel je ovlivněn Desaterem sepsaným v Bibli. Toto znění počítačové etiky bylo přeloženo do 12 jazyků a je stále šířeno. Do českého jazyka je přeloženo takto (The Ten Commandments of Computer Ethics In):

1. Nepoužiješ počítače, abys uškodil jinému člověku.
2. Nebudeš rušit jiné při práci s počítačem.
3. Nebudeš slídit v cizích počítačových souborech.
4. Nepoužiješ počítače, abys kradl.

5. Nepoužiješ počítače pro falešné svědectví.
6. Nezkopíruješ ani nepoužiješ programové vybavení v něčem vlastnictví, aniž bys za ně poskytl úhradu.
7. Nepoužiješ cizí počítačové prostředky bez zmocnění nebo řádné kompenzace.
8. Nepřivlastníš si výsledek cizí duševní činnosti.
9. Budeš mít na paměti společenské důsledky programu, který píšeš, nebo systému, který navrhuješ.
10. Budeš používat počítače pouze tak, aby bylo zajištěno uznání a respekt tvých bližních.

5.2 Netiketa

Netiquette, neboli Netiketa je slovo odvozené z anglického slova *net* (= internetová síť) a slova *etiketa* (Jurková, 2010).

Podle Bobota (2012, s. 8) je etiketa na internetu (netiketa) soubor pravidel, které by měl uživatel internetu používat, pokud chce být považován za slušného člověka.

Bobot aj. (2012, s. 8-9) přichází s konkrétnějšími pravidly:

1. Neposíláme zbytečné informace. Na druhé straně může sedět zaneprázdněný člověk s pomalým internetem.
2. Dodržujeme gramatiku (včetně velkých písmen). Informace tím získávají na validitě a můžeme se vyhnout nedorozuměním.
3. Pokud je to možné, píšeme s diakritikou.
4. Nepublikujeme a nešíříme záměrně nepravdivé informace.
5. Pomáhejme si na internetu. Odpovídejme na otázky v diskuzích, na které známe odpověď, odkažme na přínosné zdroje.
6. Vyhněme se na internetu vulgárnímu vyjadřování.
7. Píšeme e-maily korektně, vždy s předmětem, oslovením a závěrečným pozdravem.
8. Nešíříme dále „řetězové“ e-maily (= Pošli tento e-mail 10 lidem, nebo ...).
9. Pokud odpovídáme na e-mail, v odpovědi by měl být celý řetězec konverzace.
10. Nežádejme potvrzení zprávy od příjemce.

Kavalír (2009, s. 39) ve svém článku doplňuje, že jde pouze o pomyslná pravidla. Obecný výklad etikety na internetu je vcelku shodný, avšak jeho znění se mění u konkrétních případů a liší se s novými trendy. Správná pravidla chování na internetu ani jejich počet není nikde sepsán. Důležité není pravidla znát nazpaměť, ale porozumět jejich principům. Podstatnou informací, kterou si má každý odnést, je ta, že i na druhé straně monitorů je člověk,

a podle toho by také měli jednat. Internetový svět není místem pro agresi a pro hrubé jednání. V kyberprostoru by se všichni měli chovat stejně jako ve světě reálném.

Lidé se v domněnce anonymity či neosobnosti, kterou internet přináší, často nechovají tak, jak by se chovali při kontaktu tváří v tvář. Anonymita na internetu je však pouhý mýtus, jelikož díky různým metodám se dá téměř vždy uživatel vystopovat, což si ne každý uvědomuje. Je to pohled na obrazovku a klávesnici, který v daném jedinci vyvolává pocit, že komunikuje se strojem. Zakrývá skutečnost, že na druhé straně není elektronické zařízení, ale živý člověk. Komunikace je z toho důvodu odlidštěná a chybí v ní empatie.

Dále Kavalír (2009, s. 40-42) klade důraz na toleranci. Podle netikety by se měl řídit každý, avšak všichni se učíme. Pokud se někdo chová neeticky, upozornění na jeho prohřešky by se mělo spíš, než vést dlouhé dialogy na stránce veřejně dostupné všem, dít v soukromí. Autor rovněž přináší následující seznam nejčastějších zásad na internetu:

- Mějte na paměti, že nekomunikujete s počítačem, ale s živou bytostí. Jednejte tak, abyste se za svá slova nestyděli.
- Dodržujte slušné chování z reálného života. Na internetu není žádná výjimka.
- Zachovejte chladnou hlavu, nevybíjejte si vztek na ostatních.
- Zachovejte trpělivost při čekání na odpověď od druhého.
- Pokud nastane situace veřejného sporu, držte se tématu, argumentujte k věci. Nepoužívejte informace nesouvisející s jádrem problému.
- Zjistěte si, s kým vedete konverzaci, můžete se vyhnout jistým nepříjemným situacím (náboženské či politické názory).
- Buďte ohleduplní vůči ostatním a vůči jejich připojení. Každý nemá dobrý a rychlý internet.
- Na internet pište pouze přínosné informace, vyhněte se spekulacím a pište k věci. Vynechejte osobní a choulostivá témata.
- Snažte se co nejpřesněji identifikovat obsah, pište vhodné nadpisy ke článkům. Uživatelům usnadníte hledání a ušetříte čas.
- Pište gramaticky i pravopisně správně, nevynechávejte diakritiku, zamezíte tak nedorozumění. Nedeformujte rodnou řeč. Pokud prostor pro diakritiku není, volte správná slova.
- Než budete zakládat diskuzi, zkuste se podívat, zda už podobný dotaz nepoložil někdo před Vámi. Odpovědi budete mít rychleji.

- Ctěte soukromí jiných lidí. Pokud vám byla zaslána zpráva či email, jehož příjemcem nemáte být, je vhodné zprávu smazat a adresáta na tento omyl upozornit. Zcela nevhodné je obsah zprávy šířit dál.
- Buďte tolerantní a trpěliví vůči ostatním, každý nějak začíná.
- Nezneužívejte svou moc či postavení na internetu. Pokud máte přístup k poště ostatních, nekontrolujte ji.
- Nešířte neověřené zprávy či zprávy, jejichž cílem je adresáta vyděsit, bez ověřeného zdroje.
- Nerozesílejte řetězové zprávy a reklamy.
- Respektujte práci cizích lidí, jejich díla nevydávejte za svá, ctěte autorská práva.

6. Prevence

Preventivní opatření slouží k tomu, aby bylo možným útokům na internetu předcházeno. K preventivním opatřením by mělo docházet jak ze strany školy, tak ze strany rodičů. Škola by měla se žáky komunikovat o daném problému a seznámit je s pravidly používání elektrotechnických zařízení, které by eliminovaly riziko útoků. Mnohdy děti ani neví, že se staly obětí kybernetické šikany a že v tom nejsou samy. Dítě se může stát i agresorem nevědomě, jelikož si neuvědomí, že čin, který spáchalo, by mohl ublížit druhému. Rodiče by měli mít přehled o tom, co dítě na internetu dělá, a měli by mu poskytovat prostor pro upřímnou komunikaci bez předsudků a postihů, aby se jim nebálo svěřit. Pro větší bezpečnost dítěti nedovolovat zakládat sociální sítě do doporučeného věku. Doporučený věk u sociálních sítí (například Facebook) je 13 let (Juranová, 2010).

Desatero bezpečnosti na internetu

V roce 2010 bylo národním parlamentem dětí a mládeže vytvořeno desatero. Toto desatero je zaměřeno na bezpečnost na internetu, zvláště pak na sociálních sítích. Desatero se skládá z deseti rad s cílem předcházet kybernetickým útokům:

1. Nezveřejňovat osobní údaje.

Na internetu se velmi často vyskytují informace, kterých lze snadno zneužít. Pokud na svém profilu chce jedinec sdílet osobní informace, jako je například telefonní číslo, adresa bydliště nebo škola, kterou navštěvuje, měl by si nastavit profil tak, aby tyto údaje viděli pouze lidé, které zná osobně.

2. Nesdílet fotky.

Je důležité nesdílet fotky přátel bez jejich souhlasu. Fotografie, která jednomu přijde legrační, ostatním může ublížit.

3. Bezpečně se odhlašovat.

Pokud se uživatel přihlašuje na veřejných počítačích, které jsou v knihovnách, klubovnách a podobně, pozor si musí dát při odhlašování. Některé prohlížeče umožňují si heslo uložit, což je u počítače, na který mají přístup desítky lidí, velice nebezpečné. Na tuto službu si uživatel musí dát pozor, jinak hrozí odcizení profilu.

4. Měnit přihlašovací údaje nebo mít bezpečnější hesla.

Mít bezpečně zvolené heslo je základ. Heslo by nemělo být snadno uhodnutelné, proto by se měl jedinec vyhnout heslům, jako jsou data narození, jména domácích mazlíčků, vlastní jména nebo oblíbená čísla. Bezpečné heslo je tvořeno kombinací velkých a malých písmen společně s číslicemi, dohromady by mělo mít minimálně 8 znaků.

5. Nepřidávat si lidi pouze kvůli počtu.

Někteří uživatelé si přidávají do přátel lidi, které ve skutečnosti neznají. Dělají tak proto, aby měli velký počet přátel, což může působit jistou oblíbenost u ostatních. Nemělo by se to však dělat.

6. Přidávat si pouze dobře známé lidi.

Mezi internetovými přáteli by se měli objevovat lidé, které zná uživatel z reálného života a přátelí se s ním i mimo virtuální svět.

7. Číst pravidla užívání.

Pravidla užívané sítě, do které se jedinec přihlásil, by mu měla být jasná, měl by s nimi být řádně obeznámen.

8. Rozlišovat virtuální a reálný život.

Každý uživatel sociálních sítí by měl pamatovat na to, že konverzace vedená přes internet nese jisté záhady. Lidé jsou schovaní za monitorem a to, co píšou, by si možná ani nedovolili říct osobně. I emoce jsou zkresleny distancí.

9. Nastavovat sdílení.

V nastavení sociálních sítí lze upravit, s kým jedinec bude svůj obsah sdílet. Neměl by umožnit cizím lidem vidět všechny své fotografie, videa nebo statusy. Měl by si zachovávat své soukromí.

10. Nebýt závislý na sociálních sítích, nespamovat.

Uživatel by neměl na sociální síť přidávat příspěvky každou chvíli. Jeho přátelům to může zahltnout jejich schránky a ztratí zájem o to být s ním nadále v kontaktu. Mohl by ho někdo také za spamování zablokovat.

(Desatero bezpečnosti na sociálních sítích, 2011)

Obrana při útocích

Kavalír (2009) uvádí tipy, jak případnou kyberšikanu zvládnout, pokud se jedinec stal její obětí. Tyto kroky mu mohou pomoci dopad útoků zmírnit či úplně zastavit.

1. **Ukončit komunikaci:** Ukončit s agresorem komunikaci je to nejlepší, co jedinec může udělat. Někdy tento krok postačí k úplnému vymizení útoků. Agresor si dokazuje moc a převahu nad obětí, a tím, že oběť přestane reagovat, ztrácí pachatel kontrolu. Pokud se pachateli nepodaří v oběti vyvolat reakci, ať už bouřlivou či lítostnou, odradí ho to. Důležité tedy je vyhnout se afektované touze pomstít se a útok vrátit a zachovat klid.
2. **Blokovat útočníka:** Pokud to lze, jedinec by měl co nejvíce znesnadnit útočnickovi možnost ho kontaktovat. Může upozornit správce sítě na uživatele, který porušuje podmínky užívání. Rovněž je možné nastavit, aby mu útočník nemohl psát a volat. Pokud si agresor mění telefonní čísla a identity, což je velmi běžné, oběť si může založit nové.
3. **Oznámit útok, poradit se s někým:** Je dobré útok oznámit někomu dalšímu. Ačkoliv se oběť může cítit potupně, je velice důležité, aby se někomu svěřila, obzvlášť jedná-li se o dítě. Třetí strana na situaci nahlíží nezáujatě a mnohdy vidí to, co zainteresovaní snadno přehlídou. Dospělý člověk má navíc už nějaké zkušenosti a dokáže problém vyřešit, či na pomoc odkázat. Stydí-li se oběť někomu svěřit osobně, měla by kontaktovat alespoň linku bezpečí.
4. **Uchovat důkazy:** Důkazy, které by mohly pomoci k dopadení a odsouzení pachatele, by neměly být smazány. Je vhodné uchovat si všechny fotografie, které agresor poslal, stejně tak i konverzaci.

Další možné kroky:

1. **Nechat si pomoct od psychologa:** Psychické zdraví je stejně důležité, jako to fyzické. V případě potřeby oběť může navštívit psychologa a věnovat pozornost tréninku asertivity.
2. **Nebýt nevšímavý:** Pokud se jedinec stal svědkem kybernetické šikany, neměl by jí pouze přihlížet, ale je nutné, aby zasáhl. Pokud bude útokům jen přihlížet, stává se tak spolupachatelem činu. Přihlízející, kteří oběti nepomohou, jsou na straně útočníka a to i v případě, že s jeho chováním nesouhlasí. Vyvíjí na oběť tlak a ta se cítí být mnohem více zahanbena.
3. **Podpořit oběť:** Je vhodné poskytnout oběti pomoc, odkázat ji na stránky, kde lze problém nahlásit, případně pomoci útočníka zablokovat. Jedinec by neměl nechat

oběť, aby se cítila na vše sama. Je dobré být empatický a ukázat jí, že kyberšikana není v pořádku.

7. Výzkum

Předchozí kapitoly se věnují teoretické části bakalářské práce. Tato kapitola se zaměřuje na výzkum, který patří již do praktické části práce. Bakalářská práce zkoumá problematiku kyberšikany na středních školách v okrese Louny. Zde je definován cíl výzkumu, také jsou stanoveny tři hypotézy a představena metoda a provedení výzkumu. Následuje charakteristika zkoumaného vzorku společně s rozbohem jednotlivých odpovědí v dotazníku, na závěr je zde provedena analýza hypotéz, které jsou potvrzeny, nebo vyvráceny.

7.1 Cíl výzkumu

Fenomén kyberšikana je poměrně obsáhlé téma na které v České republice existuje nemálo výzkumů. Tento výzkum je ale zaměřen pouze na okres Lounsko, jelikož je to okres, ve kterém autorka žije, chodila zde na gymnázium a na jedné místní škole již učí. Na zvolený okres nebylo žádné výzkumné šetření nalezeno, na základě čehož bylo usouzeno, že doposud nebylo ani provedeno.

Hlavním cílem této práce je získat povědomí o procentuálním zastoupení obětí kybernetické šikany a zjistit, jak se zastoupení mění v závislosti na pohlaví respondentů. Práce si klade za cíl také zjistit, jaká forma kyberšikany je nejvíce zastoupena a která z jejích forem je v očích studentů středních škol nejméně přijatelná.

Důvodem, proč tuto problematiku práce zkoumá, je to, že sama autorka byla studentkou Lounského gymnázia a nyní učí na střední škole v Žatci. Obě tyto školy spadají do okresu Louny, a tak ji zajímalo, jak je tento fenomén rozšířen právě zde. Autorka se domnívá, že prevence a informace, jak se chránit před kybernetickými útoky, se na školách vyučují dostatečně, a proto by chtěla tento fakt ověřit.

7.2 Formulace hypotéz

Pro výzkum jsou stanoveny hypotézy, které Gavora (2000, s. 53) obecně definuje jako stručné tvrzení vyjádřené oznamovací větou, jehož platnost na základě empirického zkoumání lze přijmout, či zamítnout. Hypotézy mohou vzniknout na základě vědeckého předpokladu, ale i z osobní zkušenosti. Hypotézy byly zvoleny po prostudování literatury a určitých osobních zkušenostech následovně:

H1: Domnívám se, že se obětí kyberšikany stávají častěji dívky než chlapci.

H2: Domnívám se, že se kyberšikana odehrává častěji na sociálních sítích než-li pomocí SMS a MMS zpráv.

H3: Domnívám se, že je obětí kyberšikany v okrese 22% studentů.

7.3 Metoda a způsob provedení výzkumu

Ve výzkumném šetření byla zvolena kvantitativní metoda výzkumu. Na rozdíl od kvalitativní metody výzkumu umožňuje práci s větší četností respondentů, a tak zaznamená více odpovědí. Pro šetření byl sestaven dotazník, který byl vytvořen na webové stránce www.vyplnto.cz a rozeslán respondentům online. Dotazník byl anonymní. Dotazníková metoda, jak uvádí Gavora (2000), je neúčinnější metodou pro hromadné získávání údajů, kdy je v krátkém časovém úseku potřeba získat velké množství informací.

Sestavený dotazník je tvořen třemi částmi. Ve vstupní části je studentům ve stručnosti představena autorka šetření a jsou seznámeni s tématem a cílem práce, rovněž jsou upozorněni na anonymitu. Druhá část dotazníku je již věnována dotazům, které jsou tvořeny uzavřenými a polouzavřenými otázkami s výběrem několika možností. Otázky se zaměřují na poznání respondenta (jako je pohlaví či typ navštěvované školy), ale jsou zde i otázky vytvořené tak, aby zmapovaly problematiku kyberšikany ve zkoumaném okrese. Třetí a zároveň poslední část obsahuje poděkování za pravdivé vyplnění. Text dotazníku je přiložen k nahlédnutí v seznamu příloh pod názvem „Vzor dotazníku“.

Dříve, než bylo výzkumné šetření oficiálně spuštěno, konzultovala autorka sestavení a formulaci otázek s výchovnou poradkyní jedné ze zkoumaných středních škol. Důvodem bylo zamezení špatné formulace, která by vedla k nepochopení.

Dotazník autorka rozesílala studentům online pomocí sociálních sítí, kde se dále řetězově šířil. Respondenty seznámila s anonymitou už v přiložené zprávě, přestože se to píše hned v úvodní části dotazníku, chtěla je ujistit ještě dříve, než ho otevřou. Odhadovaná doba vyplňování dotazníku byla 10 až 15 minut. U vyplňování nebyl přítomen pedagog či jiná pověřená osoba. Řádně vyplněných dotazníků se autorce vrátilo 132.

7.4 Charakteristika zkoumaného vzorku

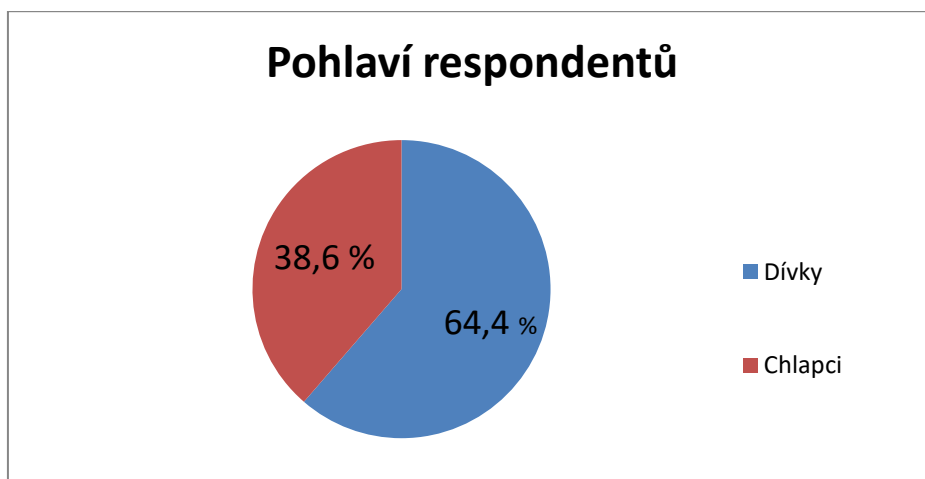
Cílem bylo získat 150 respondentů, avšak na dotazník odpovědělo pouze 142 studentů. Plně zpracovaný dotazník byl vyplněn od 132 respondentů a 10 kusů muselo být z důvodu předčasného ukončení dotazování z výzkumu vyřazeno. Výsledky byly zpracovávány z finálního počtu 132 dotazníků. Respondenti byli vybráni na základě příležitostného výběru. To znamená, že dotazník byl zcela dobrovolný a odpověděl na něj pouze ten, kdo chtěl a kdo se k němu dostal. Ne všichni studenti z okresu o dotazníku věděli, a tak neměli možnost se do výzkumu zařadit.

Pohlaví

Do výzkumu se zapojilo více dívek než chlapců. Ze 132 respondentů tvoří dívky 81, tedy 64,4 %, a chlapci 51, tedy 38,4 %. V koláčovém grafu je vizuálně představeno procentuální zastoupení všech respondentů rozdělené na jednotlivá pohlaví.

Tabulka 2 – Rozdělení respondentů podle pohlaví

	Dívky	Chlapci	Celkem
Počet	81	51	132
% zastoupení	61,4 %	38,6 %	100 %

Graf 1 – Pohlaví respondentů

Ročník

Jelikož je bakalářská práce a její výzkum zaměřena na kybernetickou šikanu na středních školách, cílí na studenty všech ročníků. Osloveni tedy byli studenti chodící do všech ročníků středních škol. V následující tabulce je přehledně rozděleno, kolik respondentů z jednotlivých ročníků se do výzkumu zapojilo. Největší početní zastoupení představuje 4. ročník, kde se do výzkumu zapojilo přesně 45 respondentů, což činí z celkového počtu 34,1 %. U 2. a 3. ročníku je rozdíl nepatrný. Studentů druhého ročníku se do výzkumu zapojilo 38 a 33 respondentů uvedlo, že navštěvují 3. ročník. Nejmenší interakce byla od studentů 1. ročníků, kteří tvoří pouze 16 respondentů z celkového počtu.

Tabulka 3 – Navštěvovaný ročník respondentů

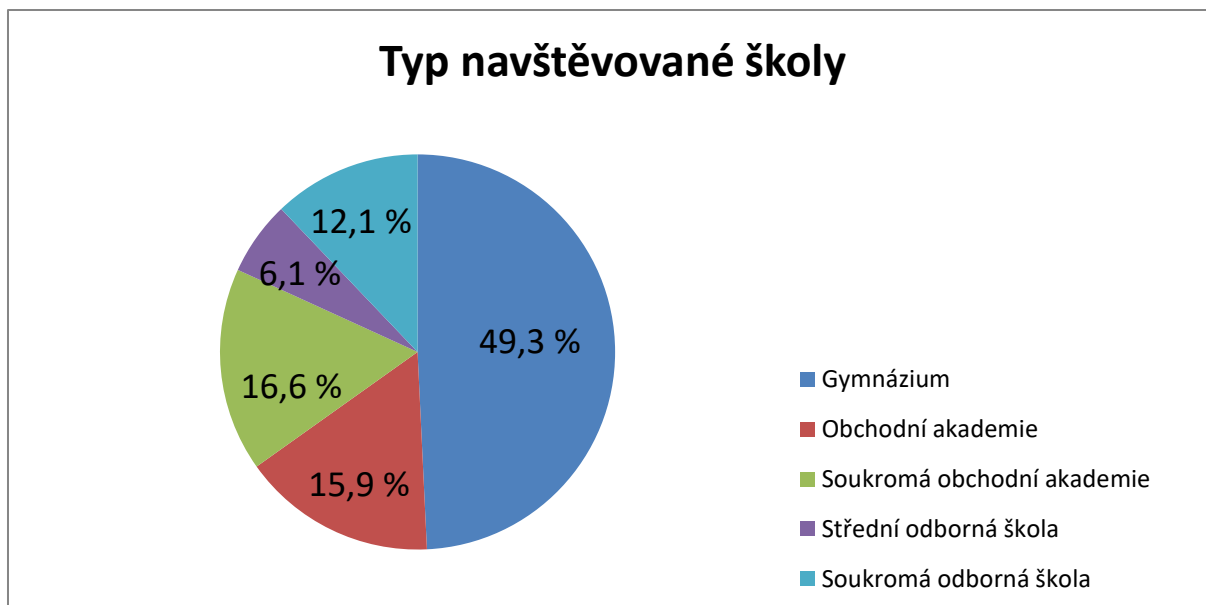
Ročník	Počet studentů	% zastoupení
1. ročník	16	12,1 %
2. ročník	38	28,8 %
3. ročník	33	25 %
4. ročník	45	34,1 %

Typ navštěvované školy

Následující tabulka rozděluje respondenty do skupin podle zastoupení typu škol a měst. Graf, který na tabulku navazuje, poukazuje na procentuální počty skupin, které vznikly sečtením jednotlivých typů škol v různých městech. Největší skupinou navštěvované školy se stali studenti gymnázia, jelikož tuto možnost zaškrtnulo 65 respondentů. Může se zdát překvapující, že gymnazisté tvoří z celkového zkoumaného vzorce téměř 50 %. Státní obchodní akademii uvedlo 21 respondentů a soukromou obchodní akademii 22 respondentů. Soukromou odbornou školu v dotazníku uvedlo 16 respondentů. Nejméně odpovědí bylo ze státní odborné školy, kde tuto školu zvolilo pouze 8 respondentů.

Tabulka 4 – Respondenti podle školy a měst

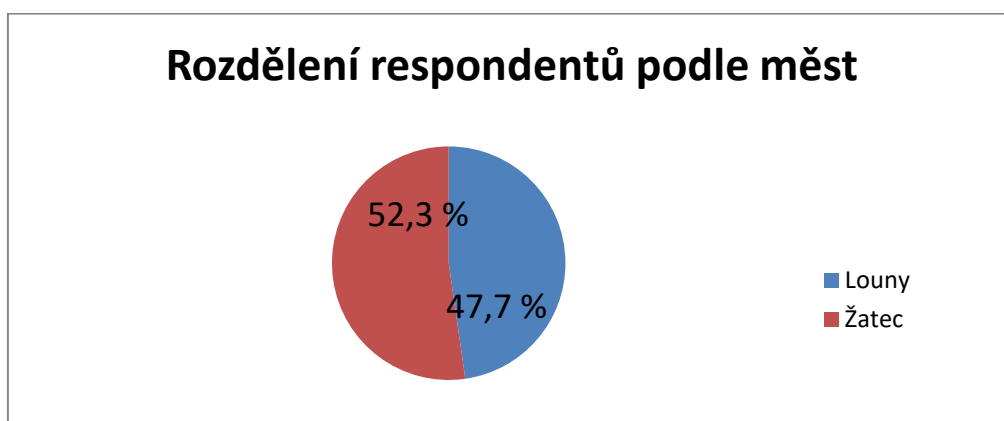
	Louny	Žatec	Součet
Gymnázium	48	17	65
Obchodní akademie	12	9	21
Soukromá obchodní akademie	0	22	22
Střední odborná škola	3	5	8
Soukromá odborná škola	0	16	16

Graf 2 – Typ navštěvované školy

Rozdělení respondentů podle měst

Toto zastoupení bylo zjištěno sečtením respondentů reprezentujících školy v Žatci a sečtením respondentů, kteří uvedli školy v Lounech. Přehledněji na výpočet poukazuje tabulka číslo 4 výše. Ukázalo se, že respondenti jsou počtem téměř vyrovnaní. V Lounech na dotazník odpovědělo a validně vyplnilo 63 respondentů, v Žatci 69. Získat stejný počet odpovědí nebyl záměr, ačkoliv se tak víceméně stalo. Lze to vnímat jako určitou výhodu, že tento fakt přinese do výzkumu větší objektivitu.

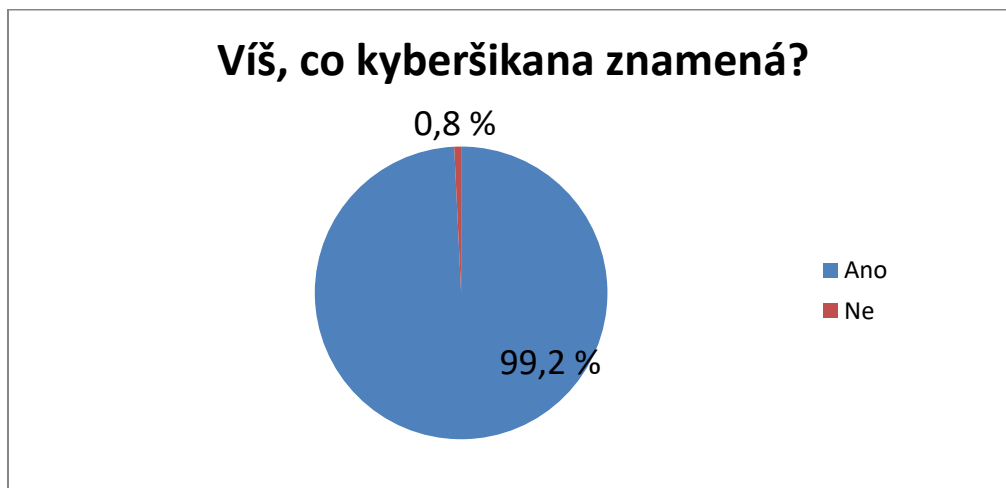

Graf 3 – Rozdělení respondentů podle měst

7.5 Výsledky výzkumu

Víš, co kyberšikana znamená?

První otázka měla za cíl zjistit, kolik respondentů ví, co termín kyberšikana vůbec znamená. Ze 132 respondentů 131 odpovědělo, že tento termín znají a ví, co značí. Významem si není jistý pouze jeden student. Graf ukazuje procentuální vyhodnocení otázky, kde je vidno, jak drtivá většina odpověděla.

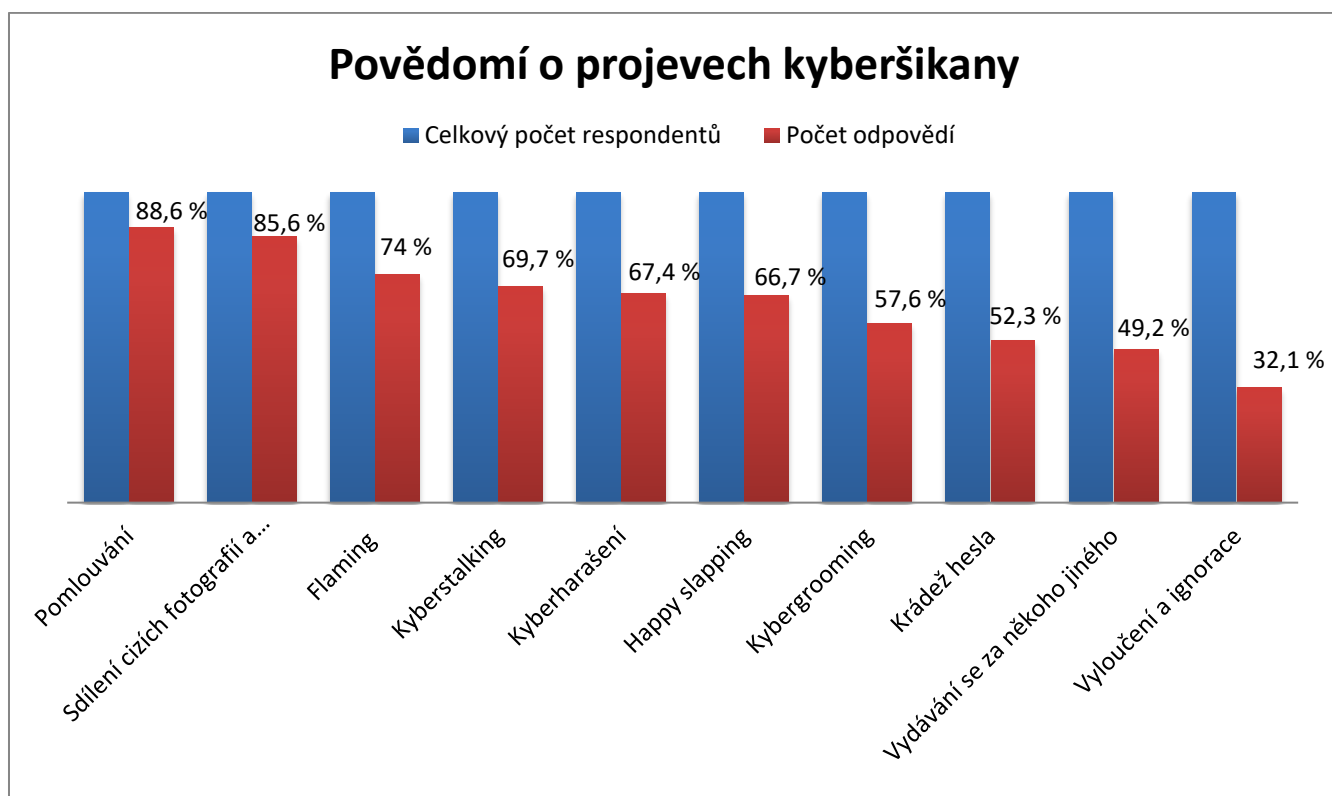

Graf 4 – Povědomí o kyberšikaně

U jakých z nabízených možností jsi věděl/a, že se jedná o kyberšikanu ?

Tato otázka zjišťovala, jaké formy z nabízených možností studenti znají. Na výběr bylo 10 nejčastějších projevů kybernetické šikany, kde respondenti mohli zaškrtnout více možností. Jednotlivé projevy byly v dotazníku stručně popsány pro lepší porozumění.

Nejčastěji zvolenou odpovědí se stalo pomlouvání. Celkem 117 studentů, to je z celkového počtu 88,6 %, uvedlo, že si jsou vědomi toho, že pomlouvání druhých na internetu je projev kyberšikany. Druhou nejčastěji zvolenou odpovědí se stalo sdílení fotografií a šíření soukromých konverzací bez autorova svolení. Tuto možnost zaškrtnulo 113 respondentů. Překvapením bylo procentuální zastoupení u kybergroomingu. Tato forma kybernetické šikany je velmi nebezpečná a může končit až sexuálním zneužitím. Přestože o kybergroomingu existuje nespočet dokumentárních snímků i podle pravdivé skutečnosti, pouze 76 respondentů ho zná a ví, že se jedná o kybernetickou šikanu. Vyloučení ze skupin a ignoraci uživatele na internetu jako projev kyberšikany uvedlo pouze 49 respondentů, tato možnost byla zaškrtnuta nejmenším počtem dotazovaných.

Graf 5 – Projevy kyberšikany

Stal/a ses na střední škole obětí kyberšikany?

Odpovědi na tuto otázku byly rozděleny zvlášť podle dívek a chlapců. Tabulky ukazují problematiku výskytu v závislosti rozdílu mezi pohlavími a následující graf vznikl sečtením dat z obou tabulek.

Celkem 13 dívek (16 %) z celkového počtu 81, uvedlo, že se stalo obětí kybernetické šikany (viz Tabulka 5). Chlapců, kteří uvedli, že se stali obětí kybernetických útoků, bylo 6 (11,8 %; viz Tabulka 6).

Tabulka 5 – Oběti – dívky

Dívky	Ano	Ne	Celkem
Počet	13	68	81
% zastoupení	16 %	84 %	100 %

Tabulka 6 – Oběti – chlapci

Chlapci	Ano	Ne	Celkem
Počet	6	45	51
% zastoupení	11,8 %	88,2 %	100 %

Graf níže vznikl sečtením dat z tabulek 5 a 6. Celkově se na Lounsku na střední škole osobně setkala s kybernetickými útoky z celkového počtu 132 respondentů 19 studentů (14,4 %). Podle stránky E-bezpeci.cz (2009) se s kyberšikanou setkává 22 % studentů. Ukázalo se, že to pro tento okres neplatí. Většina respondentů, přesněji 113, uvedla, že se na střední škole obětí kyberšikany nestalo (viz Graf 6).

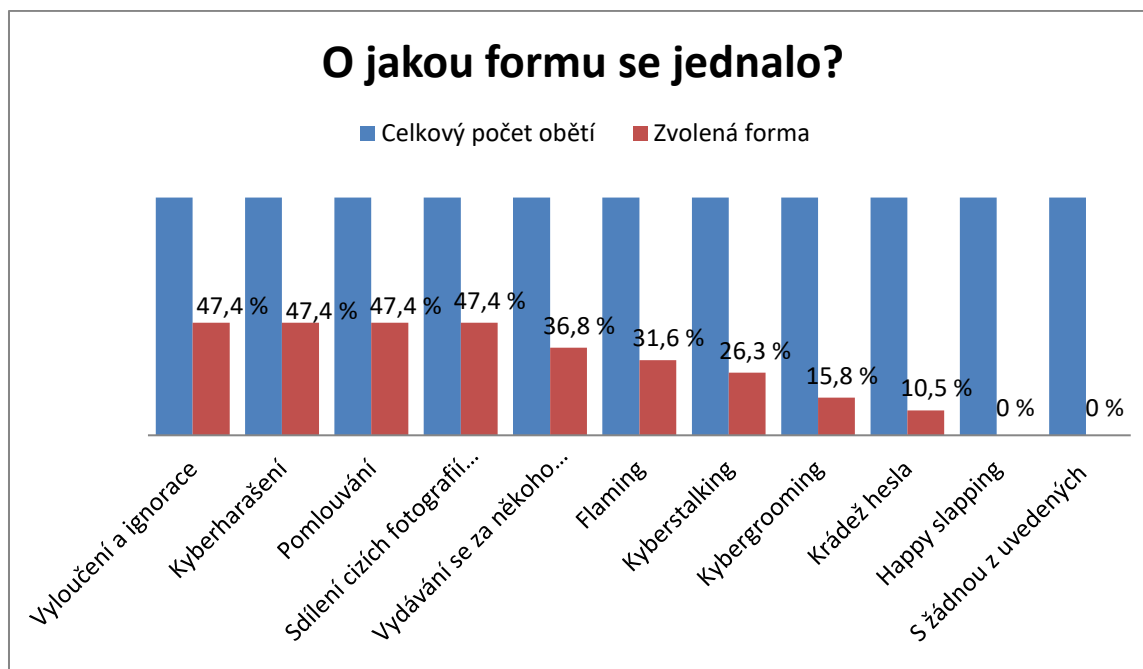
Graf 6 – Oběti kyberšikany

O jakou formu se jednalo?

Otázka položená v dotazníku zněla „S jakou formou kyberšikany ses osobně setkal/a?“ a byla určena pouze pro ty, kteří odpověděli, že se stali obětí kybernetické šikany na střední škole.

Z počtu 19 respondentů bylo 9 studentů záměrně vylučováno a ignorováno na internetu. Překvapivé je, že ačkoliv se ukázalo, že tuto formu žáci znají nejméně, je nejrozšířenější. Stejný počet studentů uvedl, že se stali obětí kyberharašení, pomlouvání a že

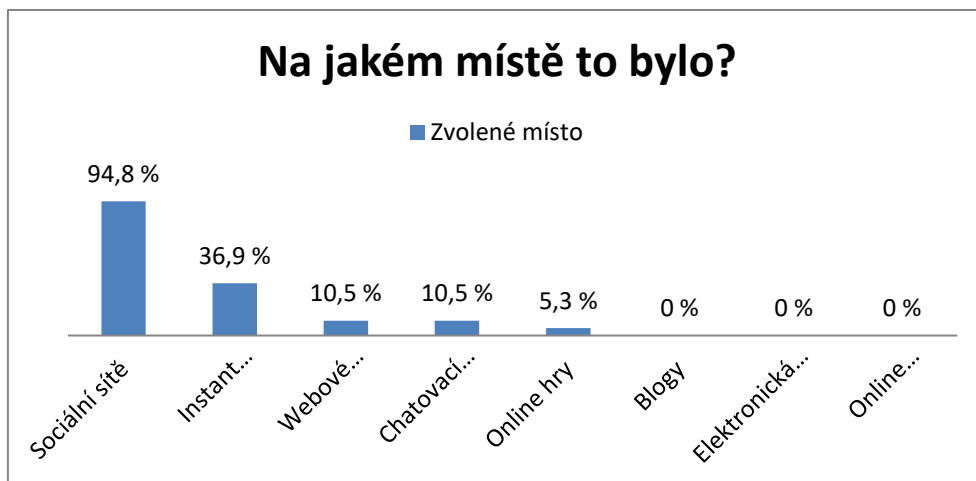
agresor sdílel jejich fotografie bez svolení. Naopak žádný ze studentů ne zvolil možnost happy slapping (viz Graf 7).

Graf 7 – Formy kyberšikany

Na jakém místě to bylo?

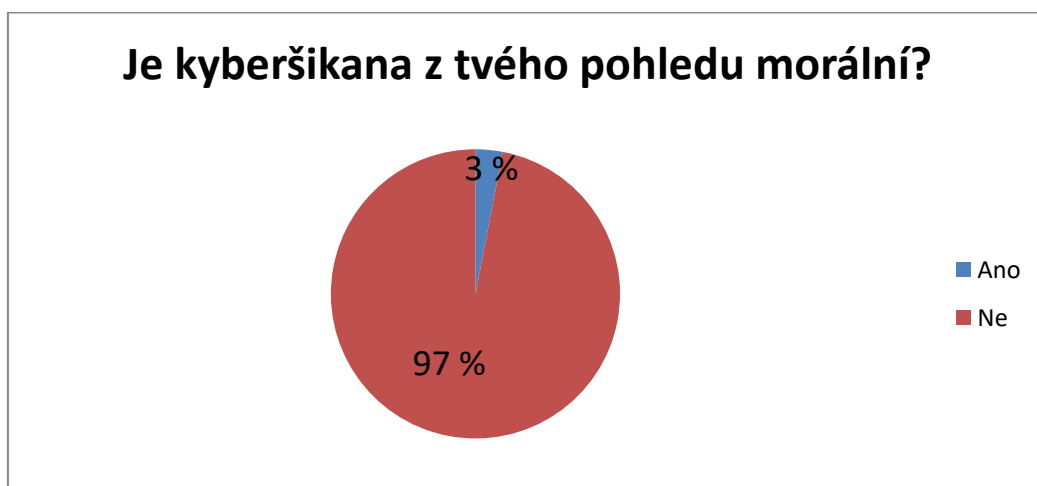
Otázka navazovala na předchozí a odpovědět mohli znovu pouze ti, kteří se stali obětí kyberšikany na střední škole. Cílem bylo zjistit, kde se na internetu agrese vyskytuje nejčastěji. Naprosto alarmujícím místem se staly sociální sítě, jako je Facebook, Instagram a podobně. Z možných 19 respondentů odpovědělo 18, že se obětí kybernetických útoků stali právě tam. Druhým nejčastějším místem byly zvoleny SMS a MMS zprávy, které uvedlo celkem 7 respondentů. Ukázalo se, že na e-mailu, blozích či internetových dotaznících se kybernetické útoky neodehrávají, jelikož tuto možnost nikdo z obětí ne zvolil (viz Graf 8).

Graf 8 – Místo kyberšikany

Kyberšikana a morálka

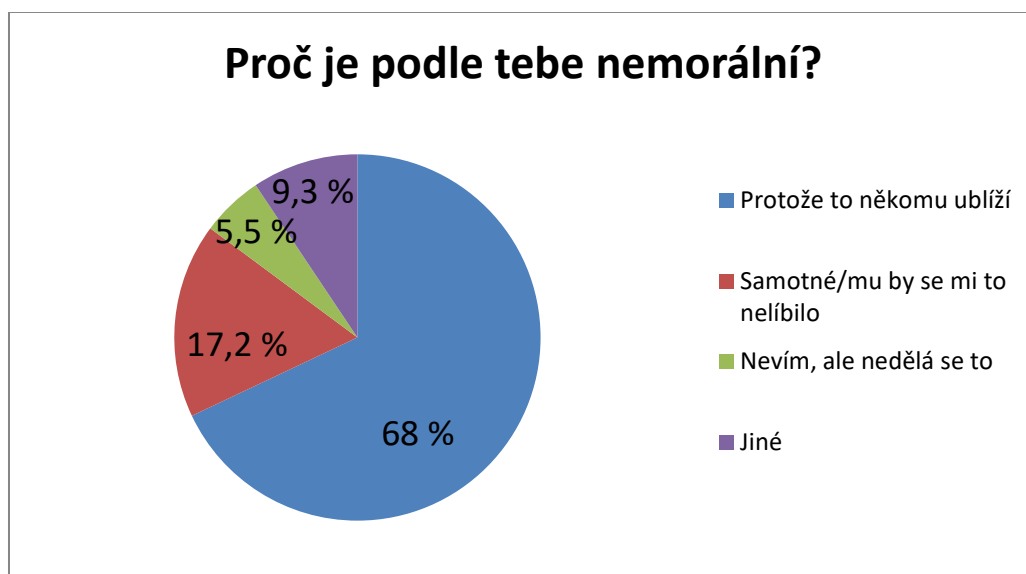
Díky této otázce vyšlo najevo, že pro 4 respondenty je kyberšikana z morálního hlediska v pořádku. Z toho logicky vyplývá, že 128 respondentů s touto formou agrese nesouhlasí a je pro ně morálně nepřijatelná (viz Graf 9). Respondenti, kteří kyberšikanu berou jako morálně nezávadnou, nebyli připuštěni k další otázce týkající se na důvod, proč je pro respondenty nemorální.

Graf 9 – Morálka a kyberšikana

Na otázku, proč je kybernetická šikana nemorální, většina tázaných odpověděla „protože to někomu ublíží“. Tuto možnost zvolilo 87 respondentů. 22 studentů odpovědělo, že jim samotným by takové chování nebylo příjemné, a proto se ho nedopouští na druhých. Pouze

7 studentů odpovědělo, že neznají důvod, ale ví, že morální toto chování není. Několik studentů se vyjádřilo pomocí svých vlastních slov, což bylo rovněž překvapující (viz Graf 10). Objevovaly se odpovědi, že lidé by si nedovolili ve skutečnosti to, co si dovolí k druhým přes počítač, také že tento jev způsobuje nejen psychické, ale i fyzické problémy. Často se objevovala odpověď, že kybernetické útoky mohou končit sebevraždami a to je velmi nemorální. Studenti rovněž odkazovali na psychické problémy, které jsou očím neviditelné, avšak velmi závažné. Kvůli distanci si lidé dovolí více a je to zbabělé.

Graf 10 – Důvody, proč je nemorální

Která forma je nejvíce morálně nepřijatelná a která je naopak ještě v pořádku?

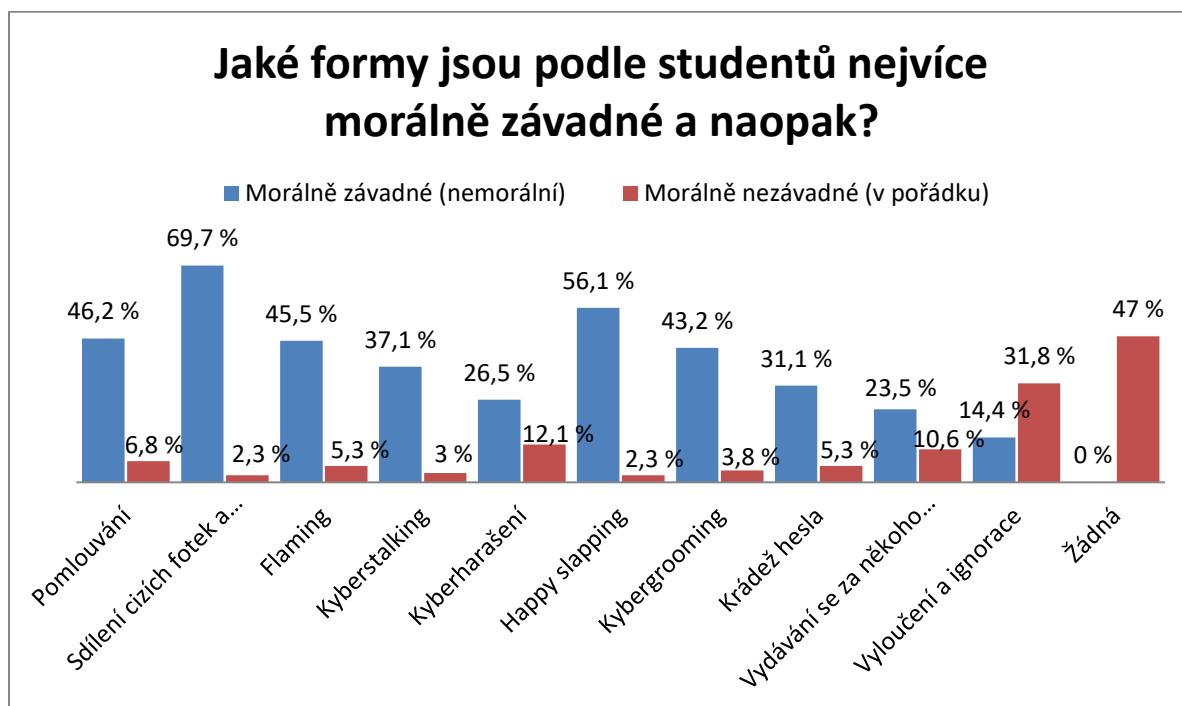
Účelem této otázky bylo zjistit, jak určité formy kyberšikany hodnotí studenti s ohledem na morálku. Autorka se zabývala tím, které formy jsou podle respondentů nejvíce morálně závadné a naopak.

Z Grafu 11 lze snadno vyčíst, že pro studenty v okrese se jeví sdílení fotografií a konverzací bez souhlasu autora jako nejvíce neetické. Tuto možnost zvolilo celkem 92 respondentů. Jako velmi nemorální projev kybernetické šikany se zdá být i happy slapping, který byl zvolen 74krát. Překvapivé je to, že kyberstalking zvolilo jako morálně závadný jen 49 dotazovaných, a tak tvoří pouze 37,1 %. Naopak možnost, že žádný z projevů kybernetických útoků není morálně nezávadný, nebyla zvolena nikým.

Na otázku „Jaká forma kyberšikany je podle tebe nejvíce morálně nezávadná?“ zvolilo 62 studentů odpověď žádná, což je velmi potěšující. Jmenovitě se nejméně morálně

závadnou formou stalo záměrné vyloučení a ignorace uživatele. Tuto možnost označilo 42 respondentů.

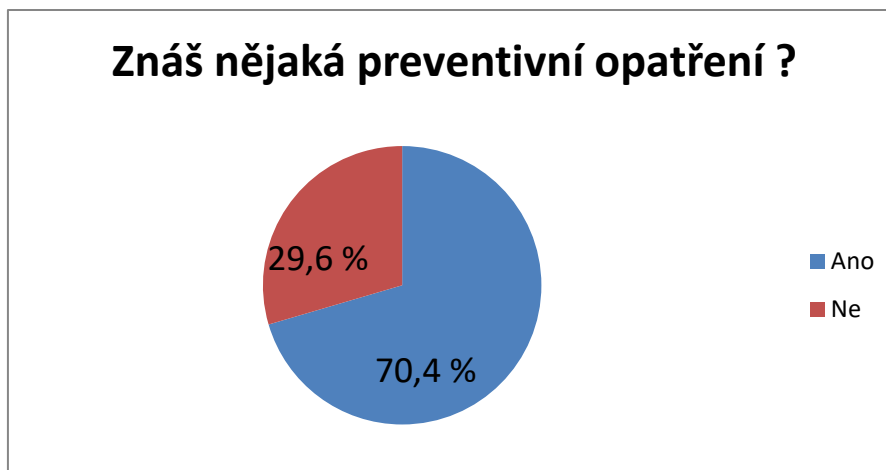
Sdílení fotografií a soukromých konverzací bez souhlasu autora a happy slapping byly v této otázce zvoleny nejméněkrát. To potvrzuje fakt, že tyto dva projevy jsou pro studenty opravdu nejvíce neetické, jak bylo vidno v předchozí otázce.

Graf 11 – Morálně závadné a nezávadné formy

Preventivní opatření

Tato otázka byla zaměřena na znalost prevence. Většina studentů, přesněji 93, uvedla, že nějaká preventivní opatření zná. K neznalosti preventivních opatření se přiznalo 39 respondentů. Z této odpovědi lze vyčíst, že tři čtvrtiny respondentů znají alespoň pár preventivních opatření a ví, jak kybernetické šikaně předejít či jak se bránit (viz Graf 12).

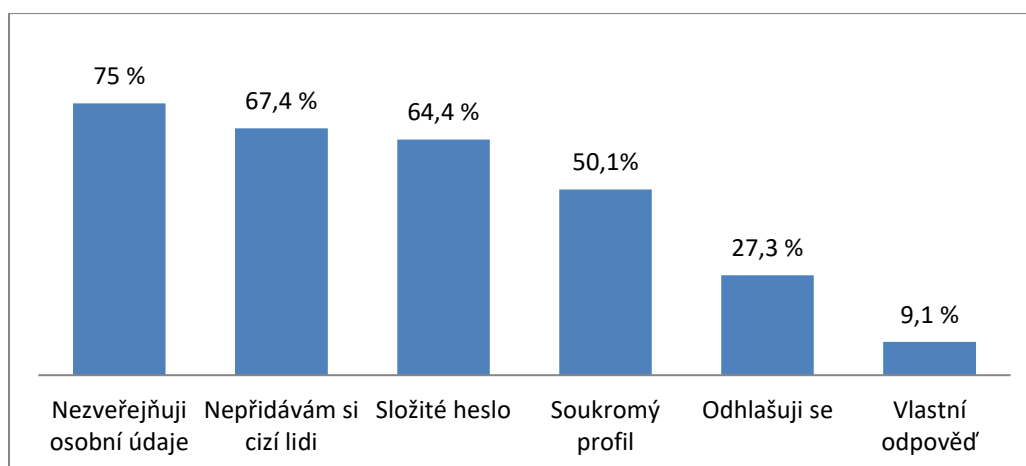

Graf 12 – Preventivní opatření

Jakým způsobem se před kyberšikanou chráníš?

Tato otázka byla přístupná všem, tedy i těm, kteří uvedli, že žádná preventivní opatření neznají. Všichni respondenti ale zvolili alespoň jednu z možností, tím pádem i ti, kteří uvedli, že žádná opatření neznají. To mohlo být způsobeno tím, že si na daná opatření nevzpomněli či nevěděli, že tyto jevy mezi prevencí patří.

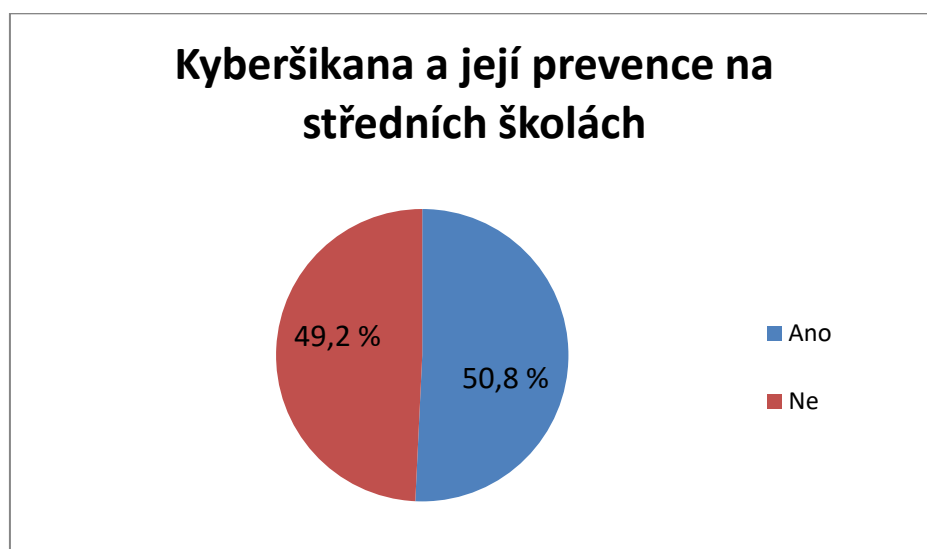
Nejvíce studentů středních škol uvedlo, že nezveřejňují osobní údaje na internetu. Tuto variantu zvolilo 98 studentů, což je téměř 75 %. 89 studentů si přidává do přátel pouze osoby, které zná a 85 studentů uvedlo, že mají složitá hesla ke svým profilům na internetu. Soukromý profil má pouze polovina studentů. U vlastních odpovědí se nejčastěji objevovala blokáce uživatele, který ostatní obtěžuje, a odhlašování se na cizích elektronických zařízeních. Vlastní odpověď zvolilo 12 respondentů (viz Graf 13).

Graf 13 – Ochrana před kyberšikanou

Učili jste se na střední škole o kyberšikaně a její prevenci?

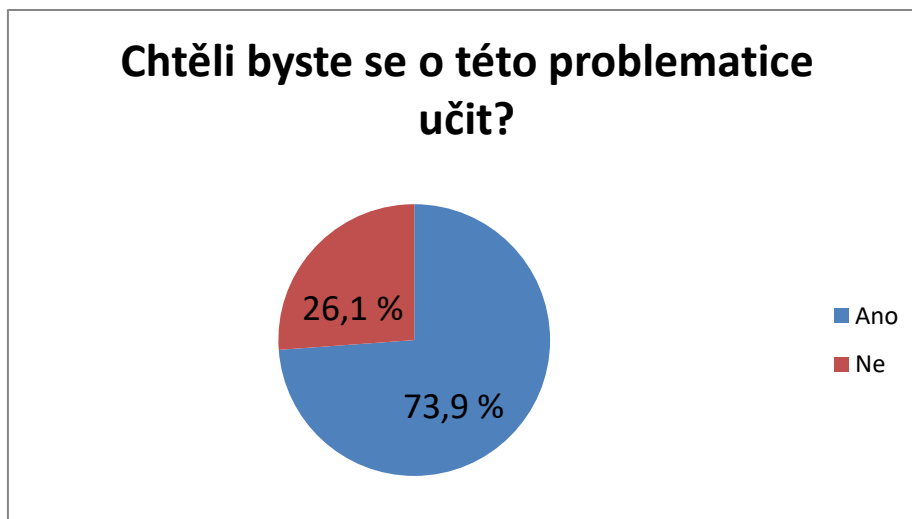
Tato otázka byla směřována na výuku prevence a forem kyberšikanery na středních školách. Ukázalo se, že ne na všech školách se tento fenomén vyučuje. Téměř polovina dotazovaných uvedla, že se na střední škole o kybernetické šikaně vůbec neučila. Odpovědi respondentů byly vyrovnané, 67 z nich odpovědělo, že se na střední škole o tomto tématu učili, a zbytek, tedy 65, že toto téma ve škole probíráno nebylo (viz Graf 14).

Graf 14 – Vyučování dané problematiky

Studenti, kteří odpověděli, že se o tomto tématu neučili, byli přesměrováni na další otázku. Pro zbytek dotazník skončil. Těm studentům, kteří pokračovali, se zobrazila poslední otázka, která zněla následovně: „Chtěli byste se o této problematice ve škole učit?“

73 respondentů uvedlo, že by měli zájem se o kyberšikaně na střední škole učit. Pro 17 respondentů je naopak toto téma nezajímavé a učit se o něm nechtějí (viz Graf 15).

Graf 15 – Zájem o výuku

7.6 Ověření hypotéz

Ověřování hypotéz neboli jejich verifikace bylo součástí tohoto výzkumného šetření. Hypotézy byly stanoveny ještě před spuštěním samotného výzkumu. Do dotazníkového šetření byly zakomponovány otázky, které na hypotézy navazují a pomocí nichž mohou být ověřeny. V této podkapitole jsou jednotlivé hypotézy potvrzeny, či vyvráceny.

Hypotéza č. 1: Obětí kyberšikany se stávají častěji dívky než chlapci.

Hypotéza číslo 1 byla založena na autorčiných domněnkách a zaměřuje se na porovnání procentuálního zastoupení obětí kyberšikany na základě jejich pohlaví. Hypotéza ve znění „Obětí kyberšikany se stávají častěji dívky než chlapci“ předpokládá, že počet obětí kybernetických útoků je závislý na pohlaví jedinců. V dotazníku byly dvě klíčové otázky pro tuto hypotézu. Těmito otázkami byly: „Stal ses na střední škole obětí kyberšikany?“ a „Stala ses na střední škole obětí kyberšikany?“.

Pro falzifikaci, nebo naopak verifikaci této hypotézy byla použita metoda chí kvadrát. Chráska (2007) tuto metodu popisuje jako statistickou metodu testu nezávislosti, kde se nejprve musí stanovit nulová hypotéza (H_0) a hypotéza alternativní (H_A). Nulová hypotéza je domněnka, která tvrdí, že mezi zkoumanými soubory není vztah. Pokud je nulová hypotéza na základě výpočtů odmítnuta, je přijata alternativní hypotéza. Pro to, aby tato metoda mohla být použita, bylo zapotřebí mít v každé podskupině alespoň 20 respondentů. Hladina významnosti byla stanovena na 0,05. Postup řešení a samotný vzorec je součástí příloh a je značen jako příloha č. 2. Do kontingenční tabulky se zasadí data a zjistí se, zda je nebo není určitá závislost na pohlaví v této problematice.

H_0 : Oběťmi kyberšikany se stávají studenti nezávisle na pohlaví.

H_A : Oběťmi kyberšikany se stávají studenti závisle na pohlaví.

Číselná data, která byla zjištěna v dotazníkovém šetření, byla dosazena do kontingenční tabulky. Tato tabulka je součástí přílohy č. 2.

Po dosazení do vzorce vychází testové kritérium $\chi^2 = 0,653$. Kritická hodnota testovaného kritéria byla stanovena dle tabulek 3,841 za předpokladu hladiny významnosti 0,05. Po srovnání těchto hodnot vyplývá:

$$0,653 < 3,841 \rightarrow \text{přijmutí } H_0$$

Dle získaného výsledku po dosazení do vzorce lze přijmout nulovou hypotézu, která udává, že oběťmi kyberšikany se stávají všichni studenti nezávisle na svém pohlaví. Na základě přijaté hypotézy 0, je možné vyvrátit hypotézu A pro výzkum bakalářské práce. Protikladná hypotéza ve znění „Oběťmi kyberšikany se stávají studenti závisle na pohlaví.“ byla vyvrácena.

Vyvrácení hypotézy nemusí platit po celé České republice, jelikož zkoumání bylo provedeno pouze ve zvoleném okrese.

Hypotéza 1 byla vyvrácena.

Hypotéza č. 2: Kyberšikana se odehrává častěji na sociálních sítích nežli pomocí SMS a MMS zpráv.

Hypotéza číslo 2 se zaměřuje na samotné místo výskytu kybernetické šikany. Tato hypotéza předpokládá, že ke kybernetickým útokům dochází častěji na sociálních sítích, jako je Facebook a Instagram, než prostřednictvím SMS a MMS zpráv. V dotazníku se v návaznosti na tuto hypotézu objevily otázky „Stal/a ses na střední škole obětí kyberšikany?“ a „Na jakém místě to bylo?“.

Pro ověření hypotézy byl opět využit Pearsonův chí-kvadrát test, kde byla na základě vzorce testována nezávislost podsouborů. Tento vzorec je součástí přílohy číslo 2. Postup ověřování společně s daty v kontingenční tabulce je k nahlédnutí v příloze číslo 3. Kritická hodnota testovaného kritéria byla 3,841 a hladina významnosti 0,05.

H_0 : Kyberšikana se neodehrává častěji na sociálních sítích nežli pomocí SMS a MMS zpráv.

H_A : Kyberšikana se odehrává častěji na sociálních sítích nežli pomocí SMS a MMS zpráv.

Číselná data byla dosazena opět do kontingenční (čtyřpolní) tabulky, jejíž schéma je popsáno v příloze číslo 2, tabulka 8.

Po dosazení čísel do vzorce vychází testové kritérium $\chi^2 = 14,148$. Kritická hodnota testovaného kritéria byla stanovena dle tabulek 3,841 za předpokladu hladiny významnosti 0,05. Po srovnání těchto hodnot vyplývá:

$$14,148 > 3,841 \rightarrow \text{zamítnutí } H_0$$

Dle výpočtu lze nulovou hypotézu o nezávislosti souborů zamítnout. Tato hypotéza uvádí, že se kybernetická šikana na sociálních sítích neodehrává častěji než skrze SMS a MMS zprávy. Na základě zamítnuté hypotézy H_0 byla přijata hypotéza alternativní, která říká, že zde existuje určitá závislost. Alternativní hypotéza, že kyberšikana se odehrává častěji na sociálních sítích nežli pomocí SMS a MMS zpráv, byla potvrzena.

Hypotéza 2 byla potvrzena.

Hypotéza č. 3: Obětí kyberšikany v okrese je 22% studentů.

Hypotéza číslo 3 se zaměřuje na výskyt kyberšikany celkově. Hypotéza tvrdí, že v okrese je 22 % studentů obětmi kybernetické šikany. Na stránkách E-Bezpečí (2008) je uvedeno, že v průměru 22 % studentů v České republice se do role oběti na střední škole dostalo. Bohužel tento článek nerozděloval procentuální zastoupení jednotlivých okresů. I tak bylo možné stanovit hypotézu, že 22 % studentů se stává obětmi ve zkoumané oblasti. Otázky, které sloužily pro ověření této hypotézy, zněly: „Stal ses na střední škole obětí kyberšikany?“ a „Stala ses na střední škole obětí kyberšikany?“.

Celkový počet respondentů, který sčítal 132 jedinců, byl rozdělen na základě pohlaví. Pro ověření hypotézy tato čísla byla sečtena a zprůměrována. Z počtu 132 jedinců odpovědělo dohromady 19, že se stali na střední škole obětmi kybernetické šikany. Vyjádřeno v procentech, obětmi na Lounsku se stává 14,4 % studentů středních škol (viz Graf 6 výše).

Na základě těchto výsledků je nutné hypotézu vyvrátit. Mezi daty z článku E-bezpečí.cz (2009) a výzkumem provedeným v bakalářské práci je významný rozdíl. Tento

rozdíl mohl být zapříčiněn nedostatečným počtem respondentů nebo nerovnoměrným zastoupením jednotlivých zkoumaných škol. Není vyloučena možnost, že data z internetového článku jsou již zastaralá. Hypotéza 3 byla označena jako neplatná.

Hypotéza 3 byla vyvrácena.

8. Diskuze

Bakalářská práce se zaměřuje na formy a výskyt kyberšikany na Lounsku. Klíčovým cílem výzkumu bylo zjistit, jak velké množství studentů se stalo obětí kybernetické šikany na střední škole a zda je tento jev závislý na pohlaví jedince. Dílčími cíli bylo zjistit, jaký projev kybernetických útoků je u studentů nejobvyklejší a jak na problematiku nahlíží z hlediska morálky. K výzkumu byly stanoveny tři hypotézy: Obětí kyberšikany se stávají častěji dívky než chlapi. Kyberšikana se odehrává častěji na sociálních sítích nežli pomocí SMS a MMS zpráv. Obětí kyberšikany v okrese je 22% studentů. Pro možné ověření hypotéz byl zpracován dotazník.

Hypotézy 1 a 3, které se věnovaly hlavnímu cíli výzkumu, byly po ověření vyvráceny. U hypotézy 1 bylo zjištěno, že obětmi kyberšikany se stávají dívky i chlapi bez ohledu na jejich pohlaví. Bylo vyvráceno, že existuje závislost mezi kyberšikanou a pohlavím jedince a dívky se stávají obětí častěji. Černá a kol. (2013) uvádí, že obětí kybernetické šikany se stávají studenti bez ohledu na věk, postavení či právě ono pohlaví, s čímž tento výzkum souhlasí. Rovněž podle Hollé (2016) v tomto vztahu žádná závislost není.

Další hypotézou, která byla falzifikována, byla hypotéza 3. Tato hypotéza tvrdí, že se s kyberšikanou v roli oběti setká 22 % studentů střední školy, a vychází z článku na stránce E-bezpečí.cz (2008). Dle výzkumu je však toto tvrzení pro okres Lounsko neplatné. Na Lounsku se s tímto nežádoucím jevem setkala 14,4 %, což je o 7,6 % méně, než článek uvádí, a to je významný rozdíl. Neshodnost výsledků mohla být zapříčiněna limitovaným výzkumným vzorkem nebo také faktem, že článek na E-bezpečí.cz pojednává o průměru pro celou Českou republiku.

Druhá hypotéza byla jediná verifikována. Na sociálních sítích se s kyberšikanou osobně setkala 94,8 % studentů, kdežto skrze SMS a MMS podstatně méně, a to 36,9 %. Z toho vyplývá, že na sociálních sítích dochází k útokům častěji nežli prostřednictvím SMS a MMS zpráv. Černá a kol. (2013) uvádí, že místem, kde se kyberšikana odehrává v největší míře, jsou právě sociální sítě. Provedený výzkum se s tímto tvrzením shoduje.

Zajímavým poznatkem vyplývajícím z výzkumu byl fakt, že pro 97 % studentů, je šikana ve virtuálním prostředí nemorální. Z toho vyplývá, že ze 132 respondentů pouze 4 uvedli, že tento jev není v rozporu s jejich morálkou. V dotazníkovém šetření se rovněž ukázalo, že téměř tři čtvrtiny studentů na Lounsku považují sdílení cizích fotografií a konverzací za nejvíce morálně závadné. Morálně nezávadná forma kyberšikany pro polovinu studentů neexistuje.

Závěr

Tato bakalářská práce se ve své teoretické i praktické části věnovala formám kyberšikany a jejímu výskytu na středních školách na Lounsku.

Teoretická část se zaměřovala na vymezení základních pojmů a vysvětlovala termín kyberšikana a další s ním spjaté. Dále se zabývala diagnostikou tohoto fenoménu a líčila znaky obětí a agresorů. Aktéři kyberšikany byly definováni a rozděleni do základních typů. Důležitou součástí byla kapitola popisující formy kyberšikany, tedy její projevy a kanály šíření. Práce se věnovala i chování lidí na internetu a prevenci kyberšikany.

Cílem práce bylo zjistit, jak je kyberšikana v okrese rozšířená a zda existuje závislost mezi oběťmi kyberšikany a jejich pohlavím. Práce si také kladla za cíl zjistit, jaká forma kyberšikany je nejvíce zastoupena a která z jejích forem je v očích studentů středních škol nejméně přijatelná. Cílům byla věnována sedmá kapitola, ve které byl uskutečněn kvantitativní výzkum. Dotazníkové šetření mělo po vyřazení deseti neplatných dotazníků celkem 132 respondentů, kteří byli studenty středních škol ve věku 15-19 let. Realizace výzkumu proběhla na středních školách státních i soukromých ve městech Louny a Žatec, které spadají do zkoumaného okresu. Vedle dotazníku byly stanoveny ještě tři hypotézy.

První hypotéza tvrdí, že obětí kyberšikany se stávají dívky častěji než chlapci. Tato hypotéza nebyla potvrzena vzhledem k výsledkům výzkumu. Pearsonův chí-kvadrát test prokázal neplatnost tohoto tvrzení. Dívky ze zkoumaného vzorce se staly obětí v 16 % případů, kdežto chlapci v 11,8 %. Rozdíl 4,2 % není zásadní a nelze tak říci, že dívky se stávají oběťmi častěji.

Druhá hypotéza vycházela z knihy Aleny Černé. Hypotéza tvrdí, že se kyberšikana na sociálních sítích odehrává častěji nežli pomocí SMS a MMS zpráv. Ukázalo se, že téměř 95 % studentů se do role oběti dostalo právě na sociální síti. Tato hypotéza byla potvrzena.

Poslední hypotéza byla stanovena na základě článku zveřejněného na stránce E-bezpečí.cz (2008), ve kterém se uvádí, že 22 % studentů se na střední škole stává obětí kybernetické šikany. Tato teorie byla aplikována na okres Louny a hypotéza byla definována následovně: „Obětí kyberšikany v okrese je 22% studentů“. Ukázalo se, že v daném okrese se oběťmi stává 14,4 % studentů. Tento rozdíl je zásadní, a proto byla tato hypotéza rovněž vyvrácena.

Dále bylo pomocí dotazníkového šetření zjištěno, že na Lounsku je nejrozšířenější formou kyberšikany záměrné vylučování a ignorace uživatele, kyberharašení a veřejné

pomlouvání na internetu. Pro 97 % respondentů je šikana na internetu nemorální a nejvíce morálně závadnou formou je sdílení fotek a konverzací bez souhlasu autora.

Práce by mohla sloužit pedagogům a výchovným poradcům středních škol v okrese jako ucelený materiál. S výsledky výzkumu může pracovat např. právě výchovný poradce. Pedagogové by na základě výsledků o povědomí prevence mohli ve spolupráci s výchovným poradcem a metodikem prevence zařídit besedy týkající se problematiky, či zařadit do svých vyučovacích hodin základní informace o kybernetické šikaně a možnosti, jak se jí bránit.

Domnívám se, že by bylo přínosné na práci navázat výzkumem zabývajícím se agresory, např. by bylo možné zjišťovat, který typ agresorů je zde rozšířen a zda oběti agresory znají. Do budoucna by se práce mohla stát inspirací pro autora, který by zpracoval tuto problematiku v jiném okrese v České republice, údaje z této práce pak může například porovnat se svým výzkumem. Jelikož se tento jev ve společnosti stále vyvíjí a s nástupem nových technologií a možností uživatelů roste a sílí, měl by být předmětem zkoumání i nadále a to pravidelně.

Zdroje

Bobot, V., M. Jakubeková, R. Rurák, 2012. *Využívání informačno-komunikačních technologií ve vyučování*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislavě. ISBN 978-80-8052-389-3.

Chrátka, M., 2007. *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-1369-4.

Co je to stalking a cyberstalking. Internetový portál E-Bezpečí [online]. 2008 [cit. 2022-07-07]. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/stalking-akyberstalking/66-23>

Černá, A., Dědková, L., Macháčková, H., Ševčíková, A., & Šmahel, D, 2013. *Kyberšikana - průvodce novým fenoménem*. Grada Publishing, a.s. ISBN: 978-80-247-4577-0

Gavora, P., 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Brno : Paido. ISBN 80-85931-79-6.

Hollá, K., 2016. *Sexting a kyberšikana*. Místo neznámé: IRIS, 2016. ISBN 978-80-8153-061-6

Jurková, K., 2010. *Metodika k prevenci a řešení kyberšikany*. Brno: Poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti Brno

Kohout, R., a R., Karchňák, 2016. *Bezpečnost v online prostředí*. Karlovy Vary: Biblio Karlovy Vary. ISBN 978-80-260-9543-9.

Kopecký, K., R. Szotkowski a V. Krejčí, 2015. *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu* [online]. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4861-9. Dostupné z: doi:10.5507/pdf.15.24448619

Kopecký, K., 2018. *K diagnostice kyberšikany*. E-Bezpečí, roč. 3, č. 2, s. 52-56. Olomouc: Univerzita Palackého. ISSN 2571-1679. Dostupné z: <https://www.e-bezpeci.cz/index.php?view=article&id=1351>

Kavalír, A. , 2009. *Kyberšikana a její prevence: Průručka pro učitele*. 1. vyd. Plzeň : Člověk v tísni, o.p.s. ISBN 978-80-86961-78-1.

Kowalski, R., M., Limber, S., Agatston, P. W., Corporation, E., (2008). *Cyberbullying: Bullying in the digital age*. MA: Blackwell.

Macháčková, H., 2015. *Přihlížející u šikany*. Den bezpečnějšího internetu. FFS M. Dostupné z: Prezentace aplikace PowerPoint (muni.cz)

Nebezpečné komunikační praktiky. *Co je kybersikana?*. Cms.e-bezpeci.cz [online]. ©2009 [cit.2022-07-07]. Dostupné z: <http://cms.ebezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/>

Prevence kybersikany. *Desatero bezpečnosti na sociálních sítích*. Kybersikana.eu [online]. [cit. 2022-07-15]. Dostupné z: <http://www.kybersikana.eu/search/label/Jak%20se%20chr%C3%A1nit%3F>

Říčan, P., Janošová, J., 2010. *Jak na šikanu*. Praha: Grada. ISBN-13: 978-80-247-2991-6.

Studeník, T., 2018. *Etické vnímání vybraných forem projevů kybersikany, sextingu a kybergroomingu u žáků základních a středních škol ve Slavičíně* [online]. Olomouc, [cit. 2022-04-25]. Dostupné z: <https://theses.cz/id/n78hi4/>. Diplomová práce. Univerzita palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta

Szotkowski, R., K. Kopecký a V. Krejčí, 2013. *Nebezpečí internetové komunikace IV*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-3911-2.

Thompson, M.,2004, *Přehled etiky*. Přeložil Pavla CÍSAŘOVÁ. Praha: Portál, s. 167. ISBN 8071788066.

The Ten Commandments of Computer Ethics In: *Computer Professionals For Social Responsibility*. [online]. [cit. 2022-25-4]. Dostupné z: <http://cpsr.org/issues/ethics/cei>

Valihorová, M., B. Holáková, 2015. *Kybersikana jako forma agresivního správania na školách a jej prevencia*, Školský psycholog [online]. 16(1), s. 12-19 [cit 2022-25-4]. Dostupné z: 12142-Text článku-22884-1-10-20150609.pdf

Seznam tabulek a grafů

Tabulky

Tabulka 7 – Rozdíl mezi kyberšikanou a šikanou (Černá, 2013, s. 48)

Tabulka 8 – Rozdělení respondentů podle pohlaví

Tabulka 9 – Navštěvovaný ročník respondentů

Tabulka 10 – Respondenti podle školy a měst

Tabulka 11 – Oběti – dívky

Tabulka 12 – Oběti – chlapci

Tabulka 13 – Oběti v závislosti na pohlaví

Tabulka 14 – Význam písmen

Tabulka 15 – Místo kybernetického působení

Grafy

Graf 16 – Pohlaví respondentů

Graf 17 – Typ navštěvované školy

Graf 18 – Rozdělení respondentů podle měst

Graf 19 – Rozdělení respondentů podle měst

Graf 20 – Povědomí o kyberšikaně

Graf 21 – Projevy kyberšikany

Graf 22 – Oběti kyberšikany

Graf 23 – Formy kyberšikany

Graf 24 – Místo kyberšikany

Graf 25 – Morálka a kyberšikana

Graf 26 – Důvody, proč je nemorální

Graf 27 – Morálně závadné a nezávadné formy

Graf 28 – Preventivní opatření

Graf 29 – Ochrana před kyberšikanou

Graf 30 – Vyučování problematiky

Graf 31 – Zájem o výuku

Seznam příloh

Příloha č.1 – Vzor dotazníku

Dobrý den,

jmenuji se Markéta Zabloudilová a jsem studentkou oboru Náboženství a základy společenských věd se zaměřením na vzdělávání na Karlově univerzitě. Dotazník slouží k výzkumné části mé bakalářské práce s názvem Formy kyberšikan a její výskyt na středních školách v okrese Lounsko. Má za cíl zjistit kolik % studentů středních škol má zkušenost s kyberšikanou a jaká forma je v okrese nejrozšířenější. Zajímá mě také, jak studenti vnímají kyberšikanu v rámci jejich morálky. Dotazník zabere v průměru 10 minut a je zcela anonymní.

1. Do jaké školy chodíš?

- Gymnázium, Louny
- Gymnázium, Žatec
- Obchodní akademie, Louny
- Střední odborná škola, Louny
- Obchodní akademie, Žatec
- Střední odborná škola zemědělská a ekologická, Žatec
- Soukromá obchodní akademie, Žatec
- Soukromá střední průmyslová škola elektrotechnická, Žatec

2. Jaký ročník navštěvuješ?

- 1. Ročník
- 2. Ročník
- 3. Ročník

4. ročník

3. Víš, co kyberšikana znamená?

Ano Ne

4. U jakých z nabízených možností jsi věděl/a, že se jedná o kyberšikanu?

Zvolte maximálně 10 možností.

- Vydávání se za někoho jiného, catfishing
- Krádež hesla a odcizení profilu
- Záměrné vyloučení a ignorování uživatele
- Flaming (bouřlivá hádka zahrnující urážení, vyhrožování až vydírání)
- Kyberharašení (nepřetržité kontaktování osoby, která nemá o zprávy zájem)
- Kyberstalking
- Veřejné pomlouvání na internetu
- Odhalování a podvádění (šíření chatů a fotografií, které měly zůstat v soukromí)
- Happy slapping (natočené zbití osoby a následné umístění videa na internet)
- Kybergrooming (navazování vztahů za účelem obět' vylákat ven)

5. Jsem:

Dívka Chlapec

6. Stala ses na střední škole obětí kyberšikany?

Ano Ne

7. Stal ses na střední škole obětí kyberšikany?

Ano Ne

8. S jakou formou kyberšikany ses osobně na střední škole setkal/a?

Zvolte maximálně 10 možností.

- Vydávání se za někoho jiného, catfishing
- Krádež hesla a odcizení profilu
- Záměrné vyloučení a ignorování uživatele
- Flaming (bouřlivá hádka zahrnující urážení, vyhrožování až vydírání)
- Kyberharašení (nepřetržité kontaktování osoby, která nemá o zprávy zájem)
- Kyberstalking
- Veřejné pomlouvání na internetu
- Odhalování a podvádění (šíření chatů a fotografií, které měly zůstat v soukromí)
- Happy slapping (natočené zbití osoby a následné umístění videa na internet)
- Kybergrooming (navazování vztahů za účelem obětí vylákat ven)
- S žádnou z uvedených

9. Na jakém místě to bylo?

Zvolte maximálně 10 možností.

- Sociální sítě (Facebook, Instagram, TikTok a podobně)
- Online interaktivní hry (X-Box, Play Station, WoW, LoL)
- Webové stránky (Youtube,..)
- Instant messaging a zprávy
- Blogy
- Elektronická pošta (e-mail)

- Chatovací místnosti
- Internetové ankety, dotazníky
- S kyberšikanou jsem se nesetkal
- Vlastní odpověď:

10. Je podle tebe kyberšikana z morálního hlediska v pořádku?

- Ano Ne

11. Proč je podle tebe kyberšikana nemorální?

- Protože to někomu ublíží
- Protože by se mi to samotné/mu nelíbilo
- Nevím, prostě se to nedělá
- Vlastní odpověď:

12. Jaká forma kyberšikany je podle tebe nejvíce morálně závadná (nemorální)?

Zvolte maximálně 10 možností.

- Vydávání se za někoho jiného, catfishing
- Krádež hesla a odcizení profilu
- Záměrné vyloučení a ignorování uživatele
- Flaming (bouřlivá hádka zahrnující urážení, vyhrožování až vydírání)
- Kyberharašení (nepřetržité kontaktování osoby, která nemá o zprávy zájem)
- Kyberstalking
- Veřejné pomlouvání na internetu
- Odhalování a podvádění (šíření chatů a fotografií, které měly zůstat v soukromí)
- Happy slapping (natočené zbití osoby a následné umístění videa na internet)
- Kybergrooming (navazování vztahů za účelem obětí vylákat ven)
- Žádná
- Vlastní odpověď:

13. Jaká forma kyberšikany je podle tebe nejvíce morálně nezávadná (v pořádku)?

Zvolte maximálně 10 možností.

- Vydávání se za někoho jiného, catfishing
- Krádež hesla a odcizení profilu
- Záměrné vyloučení a ignorování uživatele
- Flaming (bouřlivá hádka zahrnující urážení, vyhrožování až vydírání)
- Kyberharašení (nepřetržité kontaktování osoby, která nemá o zprávy zájem)
- Kyberstalking
- Veřejné pomlouvání na internetu
- Odhalování a podvádění (šíření chatů a fotografií, které měly zůstat v soukromí)
- Happy slapping (natočené zbití osoby a následné umístění videa na internet)
- Kybergrooming (navazování vztahů za účelem obětí vylákat ven)
- Žádná
- Vlastní odpověď:

14. Znáš nějaká preventivní opatření?

Ano Ne

15. Jakým způsobem se před kyberšikanou chráníš?

Zvolte maximálně 5 možností.

- Mám složité heslo
- Nepřidávám si cizí lidi
- Nezveřejňuji osobní údaje
- Vždy se odhlašuji
- Mám soukromý profil
- Vlastní odpověď:

16. Učili jste se na střední škole o kyberšikaně a její prevenci?

Ano Ne

17. Chtěli byste se o této problematice ve škole učit?

Ano Ne

Děkuji za pravdivé vyplnění dotazníku!

Příloha č. 2 – Vzorec a výpočet Chí kvadrátu (hypotéza 1)

Tabulka 16 – Oběti v závislosti na pohlaví

	Studenti, kteří se s kyberšikanou setkali	Studenti, kteří se s kyberšikanou nesetkali	
Dívky	13	68	81
Chlapci	6	48	51
Σ	19	113	132

Vzorec pro výpočet chí kvadrátu:

$$x^2 = n * \frac{(ad - bc)^2}{(a + b) * (a + c) * (b + d) * (c + d)}$$

Význam písmen je vysvětlen v tabulce číslo 8.

Tabulka 17 – Význam písmen

	α	non α	
β	a	b	a+b
non β	c	d	c+d
	a+c	b+d	n

Po dosazení čísel do vzorce lze vypočítat hodnotu x^2 .

$$x^2 = 132 * \frac{(13*48 - 68*6)^2}{(13 + 68) * (13 + 6) * (68 + 48) * (6 + 48)}$$

$$x^2 = 0,653$$

Příloha č. 3 – Vzorec a výpočet Chí kvadrátu (hypotéza 2)

Tabulka 18 – Místo kybernetického působení

	Studenti, kteří se na tomto místě s kyberšikanou setkali	Studenti, kteří se na tomto místě s kyberšikanou nesetkali	
Sociální síť	18	1	19
SMS a MMS zprávy	7	12	19
Σ	25	13	38

Po dosazení čísel z tabulky do vzorce vznikne následující:

$$\chi^2 = 38 * \frac{(18*12 - 1*7)^2}{(18 + 1) * (18 + 7) * (1 + 12) * (7 + 12)}$$

$$\chi^2 = 14,1$$